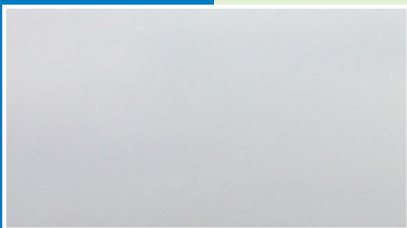

Effecten op beschermde natuurwaarden Over De Laak

Toetsing bestemmingsplan in het kader van
de Wet natuurbescherming

G.F.J. Smit

Bureau Waardenburg
Ecologie & Landschap

Effecten op beschermde natuurwaarden Over De Laak

Toetsing bestemmingsplan in het kader van de Wet natuurbescherming

drs. G.F.J. Smit

Status uitgave: eindrapport

Rapportnummer:	17-048
Projectnummer:	17-0031
Datum uitgave:	22 december 2017
Foto's omslag:	GFJ Smit
Projectleider:	drs. G.F.J. Smit
Naam en adres opdrachtgever:	Postbus 4000, 3800 EA Amersfoort
Referentie opdrachtgever:	DIR/PP/PO/5437886
Akkoord voor uitgave:	drs. F. van Vliet

Paraaf:

Graag citeren als: Smit, G.F.J. 2017. Effecten op beschermde natuurwaarden Over De Laak. Toetsing bestemmingsplan in het kader van de Wet natuurbescherming. Bureau Waardenburg Rapportnr. 17-048. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Trefwoorden: bestemmingsplan, Wet natuurbescherming, flora, fauna, Amersfoort

Bureau Waardenburg bv is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Bureau Waardenburg bv. Opdrachtgever hierboven aangegeven vrijwaart Bureau Waardenburg bv voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

© Bureau Waardenburg bv / Gemeente Amersfoort

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Bureau Waardenburg bv, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg bv is door CERTIKED gecertificeerd overeenkomstig ISO 9001:2008.

Bureau Waardenburg bv
Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365 4100 AJ Culemborg
Telefoon 0345 51 27 10
info@buwa.nl www.buwa.nl

Voorwoord

Gemeente Amersfoort is voornemens om in het kader van de 'Ontwikkelingsvisie Over De Laak' het bestemmingsplan aan te passen. De ontwikkelingen die met een nog op te stellen bestemmingsplan mogelijk worden gemaakt kunnen effecten hebben op beschermde soorten planten en dieren.

Gemeente Amersfoort heeft Bureau Waardenburg opdracht verstrekt om het bestemmingsplangebied te toetsen op de effecten voor beschermde soorten.

Een eerste verkenning van de natuurwaarden in Over de Laak is opgesteld in 2016 (Verbeek *et al.*, 2016). Bureau Waardenburg heeft aanvullend op deze verkenning en in het kader van de Wet natuurbescherming het plangebied begin 2017 bezocht samen met de Uilenwerkgroep Hoogland/Nijkerk. Daarnaast is beschikbare informatie geraadpleegd, onder andere over vleermuizen, steenuil en kerkuil, en zijn de effecten van de ontwikkeling van het bestemmingsplan op deze en andere beschermde soorten bepaald.

De voor het bestemmingsplan relevante conclusies zijn:

Bij de ontwikkeling van Over de Laak is onvermijdelijk dat rust- en verblijfplaatsen ten aanzien van beschermde soorten worden aangetast. Het betreft met name de transformatie van erven in het gebied die met de ontwikkeling van Over de Laak mogelijk worden gemaakt.

De Provincie Utrecht heeft in een vooroverleg aangegeven dat voor de ontwikkeling van het bestemmingsplan Over de Laak een ontheffing van de Wet natuurbescherming nodig is. Het betreft een 'gebiedsgerichte' ontheffing voor de activiteiten in het gehele bestemmingsplangebied. De ontheffing kan worden aangevraagd en verleend op grond van het belang 'bescherming flora en fauna' (Artikel 3.3 lid 4, Artikel 3.8 lid 5).

Vanuit Gemeente Amersfoort werd de opdracht begeleid door de heer Van Boheemen en mevrouw Van Assema. Namens de Uilenwerkgroep heeft de heer van den Burg in het veld een toelichting gegeven op de aanwezigheid van steenuil, kerkuil en andere vogels. Wij danken hen voor de prettige samenwerking.

Het project is uitgevoerd volgens het kwaliteitshandboek van Bureau Waardenburg. Het kwaliteitsmanagementsysteem van Bureau Waardenburg is door Certiked ISO gecertificeerd overeenkomstig BRL 9990:2001 / ISO 9001:2008.

Inhoud

Voorwoord.....	3
Samenvatting.....	7
1 Inleiding	9
1.1 Aanleiding en doel.....	9
1.2 Toetsingskader beschermde soorten en gebieden	11
1.3 Verantwoording	13
2 Plangebied en werkzaamheden	14
2.1 Ligging en beschrijving plangebied	14
2.2 Ontwikkeling Over de Laak.....	18
2.3 Uit te voeren werkzaamheden	20
3. Betekenis van Over de Laak voor beschermde soorten planten en dieren	21
3.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn.....	21
3.2 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn	24
3.3 Beschermingsregime andere soorten.....	28
4 Effecten op beschermde soorten.....	31
4.1 Ontwikkeling Waterrijk, De Speelpolder, Het Hammetje.....	31
4.2 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn.....	32
4.3 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn	34
4.4 Beschermingsregime andere soorten.....	36
5 Maatregelen bij ontwikkeling van Over de Laak	38
5.1 Waterrijk, De Speelpolder, Het Hammetje.....	39
5.2 Verbouwing, renovatie, sloop van opstallen	40
5.3 Verwijderen, omvormen beplanting op en rond erven en wegen	41
5.4 Overige werkzaamheden	41
6 Conclusie	43
6.1 Conclusie beschikbare gegevens en betekenis Over de Laak	43
6.2 Overtreding verbodsbepalingen	44
6.3 Bestemmingsplan	45
6.4 Monitoring.....	47
7 Literatuur	49
Bijlage 1 Kader Wet natuurbescherming.....	51

Samenvatting

De 'Ontwikkelingsvisie Over De Laak' biedt mogelijkheden om de natuurwaarden in Over de Laak te versterken. De mogelijkheden zijn beschreven in het rapport '*Over de Laak natuurlijk. Kansen voor natuur in een nieuw groen recreatiegebied in Amersfoort*' (Verbeek *et al.* 2016).

De huidige natuurwaarden in Over de Laak hangen sterk samen met het agrarische gebruik van het gebied en de aanwezigheid van boerenerven in het open agrarische landschap. De erven hebben een belangrijke betekenis voor verblijfplaatsen van steenuil, kerkuil en vleermuizen in het gebied. Ook huismussen, huiszwaluwen en boerenzwaluwen zijn gebonden aan de erven. De betekenis van de erven voor beschermde soorten wordt mede bepaald door de aanwezigheid van opgaande begroeiing op en rond de erven en laanbeplanting langs de wegen. Deze bieden de dieren foerageermogelijkheden, schuilplekken en vliegroutes.

De 'Ontwikkelingsvisie Over De Laak' gaat uit van transformatie van (voormalige) boerenerven naar woonerven met natuurontwikkeling en recreatie. Met deze ontwikkeling van Over de Laak is het onvermijdelijk dat rust- en verblijfplaatsen van beschermde soorten worden aangetast. Bij uitvoering van werkzaamheden in het kader van verbouwing, sloop en nieuwbouw en kap- en snoeiwerk aan beplanting zal rekening moeten worden gehouden met beschermde soorten.

Naast de erven hebben Het Hammetje en De Laak een functie als foerageergebied voor vleermuizen. De beplanting rond Het Hammetje biedt ook nestgelegenheid voor roofvogels waarvan de nestlocatie jaarrond beschermd is. De ontwikkelingsvisie biedt mogelijkheden om de natuurwaarden in Het Hammetje te versterken. Bij realisatie van deze mogelijkheden zal rekening moeten worden gehouden met de beschermde soorten.

In dit rapport zijn de maatregelen opgenomen om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen. Met deze maatregelen is het goed mogelijk de kwaliteit en het aanbod aan verblijfplaatsen van beschermde soorten op erven te behouden of te versterken. Tevens zijn maatregelen opgenomen om de functies van Het Hammetje en De Laak voor beschermde soorten te behouden en te versterken.

De Provincie Utrecht heeft in een vooroverleg aangegeven dat voor de ontwikkeling van het bestemmingsplan Over de Laak een ontheffing Wet natuurbescherming nodig is. Het betreft een 'gebiedsgerichte' ontheffing voor de activiteiten in het gehele bestemmingsplangebied.

- De kwaliteit en het aanbod van verblijfplaatsen van *Soorten van de Vogelrichtlijn* en *Soorten van de Habitatrichtlijn* kunnen met eenvoudige maatregelen gewaarborgd worden en de kwaliteit van Over de Laak als leefgebied kan behouden blijven en zelfs verbeteren.

- Een gebiedsgerichte ontheffing kan worden aangevraagd en verleend op grond van het belang bescherming flora en fauna (Artikel 3.3 lid 4, Artikel 3.8 lid 5).

Op grond hiervan kan redelijkerwijs gesteld worden dat de Wet natuurbescherming de realisatie van het nieuwe bestemmingsplan niet in de weg zit.

1 Inleiding

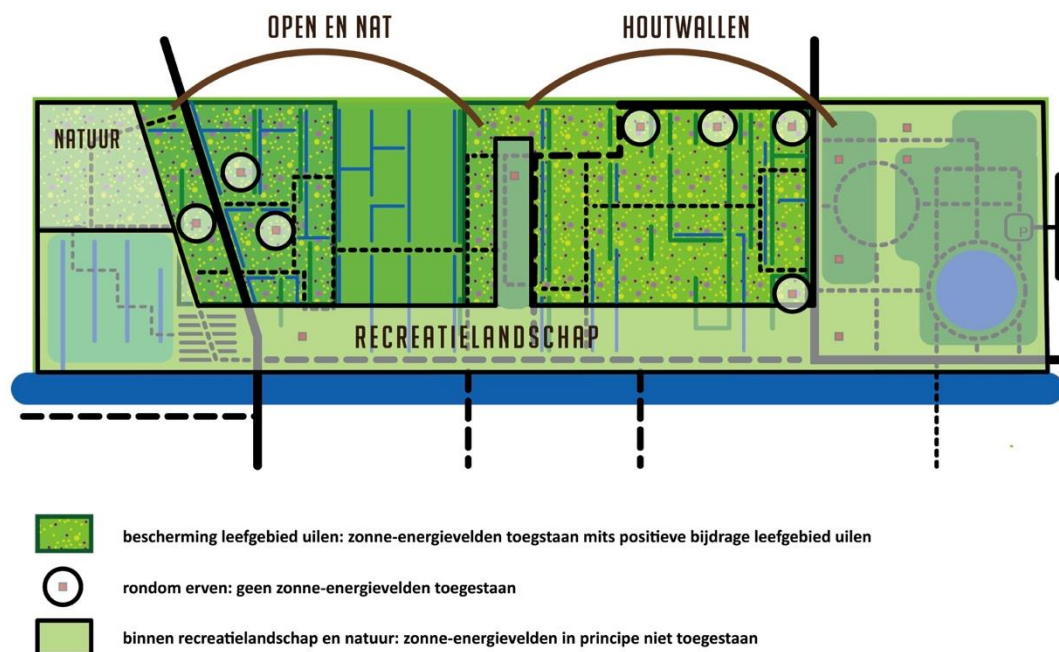
1.1 Aanleiding en doel

Voor Over de Laak is de 'Ontwikkelingsvisie Over De Laak' opgesteld voor de ontwikkeling van een groene, recreatieve ontwikkeling met nieuwe natuur en behoud van de kwaliteiten van het polderlandschap in 'Over de Laak' (Terra Incognita & Gemeente Amersfoort, 2016).

In het kader van de 'Ontwikkelingsvisie Over De Laak' in de gemeente Amersfoort wordt in het nieuwe bestemmingsplan het omvormen van (voormalig) boerenerven tot meerdere woningen mogelijk gemaakt. Naast de ontwikkeling van boerenerven zijn initiatieven die passen in het landschap mogelijk. Er is een Amersfoortse regeling geïnspireerd op de Landgoederenregeling en Ruimte voor Ruimte regeling.

Tevens wil de gemeente in het gebied ruimte geven voor de ontwikkeling van zonne-energievelden die een bijdrage moeten leveren aan haar ambitie om in 2030 een CO2-neutrale stad te zijn. De ruimtelijke inpassing hiervoor is weergegeven in figuur 1.1. Het ruimtelijk kader gaat uit van zonne-energievelden verdeeld over meerdere percelen van 1 – 3 ha (H+N+S/ROM3D, 2016). Een voorwaarde voor de landschappelijke inpassing is dat de velden toegankelijk zijn voor fauna en een meerwaarde moeten bieden voor het leefgebied van uilen (Terra Incognita 2016b).

Zonering

Figuur 1.1. Abstracte visiekaart voor 'Over de Laak' met zonering van de zonne-energievelden (Notitie Terra Incognita, Gemeente Amersfoort, 16 november 2017).

Van de om te vormen erven zijn vijf erven nu in gemeentelijk eigendom:

- Achterhoekerweg 1a
- Achterhoekerweg 6
- Pallissaden 16.
- Domstraat 86
- Domstraat 82 (Hammetje)

Met het omvormen van boerenerven kunnen opstallen gesloopt worden, woningen gerenoveerd, verbouwd of gesloopt en vervangen worden door nieuwbouw. Bij uitvoering van de werkzaamheden in het kader van het omvormen en realisatie van de zonne-energievelden zal rekening moeten worden gehouden met beschermde soorten planten en dieren.

De Wet natuurbescherming heeft als doel het behoud van de biodiversiteit en duurzaam gebruik van de bestanddelen daarvan. Sommige handelingen en ontwikkelingen kunnen de natuur, en daarmee de biodiversiteit, schaden en zijn daarom krachtens de wet verboden. Is dat het geval dan is er ontheffing nodig voor het overtreden van een verbodsbepaling. In specifieke gevallen geldt een vrijstellingsregeling. Als de schade betrekking heeft op een Natura 2000-gebied moet een vergunning worden aangevraagd.¹

De boerenerven in Over De Laak liggen in agrarisch gebied ten noorden van Amersfoort. Het landschap is open en bestaat overwegend uit graslanden. Een deel van de erven in het gebied is omsloten door bosjes of houtsingels. Er staan hoge schuren waarvan in een aantal kasten voor kerkuil en steenuil zijn aangebracht. Daarnaast worden op en rond de erven regelmatig ransuil, huismus, huiszwaluw, boerenzwaluw en vleermuizen waargenomen. Deze soorten zijn strikt beschermd onder de Wet natuurbescherming (zie bijlage 1). Als deze soorten aanwezig zijn zal met de voorgenomen werkzaamheden aan opstallen en woningen rekening moeten worden gehouden met verblijfplaatsen van deze dieren.

Bestemmingsplanprocedure

Bij het vaststellen van het bestemmingsplan en het uitvoeren van de werkzaamheden die in het kader van het bestemmingsplan mogelijk zijn moet rekening worden gehouden met het huidige voorkomen van beschermde soorten planten en dieren en het Natura 2000-gebied Arkenheem dat in de omgeving van het bestemmingsplan-gebied ligt.

De vraag of voor het uitvoeren van werkzaamheden in het kader van het bestemmingsplan een ontheffing nodig is, is in beginsel pas nodig wanneer door een concreet initiatief gebruik wordt gemaakt van de middelen het bestemmingsplan geboden ontwikkelingsruimte. Echter, indien op voorhand in redelijkheid kan worden ingezien dat de natuurwetgeving de uitvoerbaarheid van het plan binnen de

¹ Zie voor de doelstelling en regels van de Wet natuurbescherming het wettelijk kader in de bijlage.

planperiode in de weg staat² kan het bestemmingsplan niet door de gemeenteraad worden vastgesteld.

In dit rapport wordt verslag gedaan van bronnen- en veldonderzoek naar het voorkomen van beschermde soorten. Het doel is te bepalen of de door het bestemmingsplan mogelijk gemaakte ontwikkelingen kunnen leiden tot overtredingen van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming. In het kader van deze toetsing wordt uitgegaan van een 'worst case' benadering, dat wil zeggen dat alle opstellen op een terrein waar beschermde soorten planten en dieren voorkomen kunnen worden gesloopt en vervangen worden door nieuwbouw.

1.2 Toetsingskader beschermde soorten en gebieden

Wet natuurbescherming (Wnb)

Op 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming in werking getreden. Deze wet vervangt de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet. De regels die toezien op bescherming van Natura 2000-gebieden (voorheen Nbwet) zijn opgenomen in 'Hoofdstuk 2 Natura 2000-gebieden' van de Wet natuurbescherming. De verbodsbepalingen ten aanzien van beschermde soorten (voorheen Ffwet) zijn in de Wet natuurbescherming opgenomen in 'Hoofdstuk 3 Soorten' en beschreven per beschermingsregime (zie onder). De regels voor houtopstanden (voorheen Boswet) zijn beschreven in Hoofdstuk 4 van de wet. (Zie Bijlage 1)

In het voorliggende rapport toetsen we aan bepalingen voor beschermde soorten (Wnb: Hoofdstuk 3), er is niet getoetst aan de bepalingen uit de hoofdstukken 2 en 4 van de wet. Hieronder is dit kort toegelicht.

Beschermingsregimes soorten

Bij de uitvoering van het bestemmingsplan moet rekening worden gehouden met het huidige voorkomen van beschermde soorten planten en dieren in het gebied Over de Laak. Als de voorgenomen werkzaamheden leiden tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten, zal moeten worden nagegaan of een vrijstelling geldt of dat een ontheffing moet worden verkregen.

De Wet natuurbescherming onderscheid bij de bescherming van soorten drie beschermingsregimes:

- *Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn* (Wnb § 3.1),
- *Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn* (Wnb § 3.2)³ en
- *Beschermingsregime andere soorten* (Wnb § 3.3).

² Gebaseerd op diverse uitspraken van RvS, waaronder zaaknr. 201308884/1/R6

³ Dit betreft soorten van de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern en het Verdrag van Bonn met uitzondering van vogels. Vogels vallen onder Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn. Brochure: Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen. Ministerie van EZ, versie 1.3 december 2016.

Met het in werking treden van de Wet natuurbescherming is het beschermingsregime voor een aantal soorten veranderd dan wel vervallen. Ook zijn een aantal soorten beschermd die dat voorheen niet waren. Voor een aantal algemeen in Nederland voorkomende soorten amfibieën en grondgebonden zoogdieren vallend onder '*Beschermingsregime andere soorten*' heeft de provincie een vrijstelling verleend voor handelingen in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden (Wnb Art 3.10 lid 2a).

In dit rapport wordt onderscheid gemaakt in 'vogels', strikt beschermde soorten (Wnb § 3.2) en 'andere soorten' (Wnb § 3.3). Als de voorgenomen ingreep leidt tot het overtreden van verbodsbepalingen betreffende beschermde soorten, is nagegaan of een vrijstelling geldt of dat een ontheffing moet worden verkregen voordat de ingreep wordt uitgevoerd (zie bijlage 1).

Natura 2000-gebieden

Het plangebied ligt op ruim 1.100 meter afstand van het Natura 2000-gebied Arkenheem. Het Natura 2000-gebied Arkemheen is aangewezen voor de kleine zwaan en smient. De kleine zwaan die tot het Natura 2000-gebied behoort, zoekt zijn voedsel zowel binnen als buiten het Natura 2000-gebied. Het plangebied wordt in het Beheerplan Natura 2000⁴ niet beschouwd als onderdeel van het voedselgebied van de populatie kleine zwanen van het Natura 2000-gebied. In dit beheerplan is rekening gehouden met ruimtelijke ontwikkelingen, zoals bij Vathorst. Dit kan leiden tot een toename in recreatief gebruik en meer recreatieve voorzieningen in Arkenheem. In het beheerplan is aangegeven dat er van deze voorzieningen, wat betreft de huidige situatie, er geen significant negatieve effecten zijn te verwachten.

Het herstellen van singels in Over de Laak en het verdichten van het middengebied met opgaande beplanting heeft wegens de beperkte verstoringafstand (max 200 m) geen invloed op de kwaliteit van de foerageergebieden voor kleine zwaan en smient in Arkenheem. Effecten op dit Natura 2000-gebied zijn uitgesloten en worden niet verder behandeld.

Houtopstanden

Het bestemmingplan maakt de kap van houtopstanden alleen mogelijk als daarvoor een omgevingsvergunning is afgegeven (artikel 5.7). De bomen staan op het erf of vormen een onderdeel van de wegbeplanting of beplanting langs waterwegen. De regels uit de Wet natuurbescherming ten aanzien van houtopstanden zijn in dergelijke gevallen niet van toepassing.

Natuurnetwerk Nederland

Het plangebied ligt op ruim 3 kilometer afstand van het Eemmeer-Nijkerkernauw onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland. Andere NNN-gebieden liggen op ruimere afstand langs de Eem en ten zuidoosten van Amersfoort. Directe of indirecte

⁴ Provincie Gelderland, 2016. Beheerplan Natura 2000 gebied 56-Arkemheen.

effecten op het NNN zijn uit te sluiten en het toetsingskader van het NNN is niet van toepassing.

1.3 Verantwoording

De toetsing is een effectbepaling en -beoordeling op basis van de huidige aanwezigheid van beschermde soorten planten en dieren in het plangebied, de functie van het plangebied en de directe omgeving voor deze soorten en de voorgenomen ingreep.

Veldbezoek

Het plangebied Over De Laak is op 9 februari 2017 bezocht. Tijdens het veldbezoek zijn onder begeleiding van de heer Van den Burg van de Uilenwerkgroep Hoogland/Nijkerk boerenerven bezocht waarvan kerkuil of steenuil bekend zijn. Op 12 april 2017 zijn de gebouwen bij 't Hammetje bekeken en beoordeeld op hun geschiktheid voor vleermuizen.

Inventarisatie-gegevens over beschermde soorten zijn 2 tot 3 jaar houdbaar. Indien de in dit rapport beschreven plannen wijzigen dan wel voor werkzaamheden die na 2019 worden uitgevoerd kan een actualisatie van het onderzoek nodig zijn.

Bronnenonderzoek

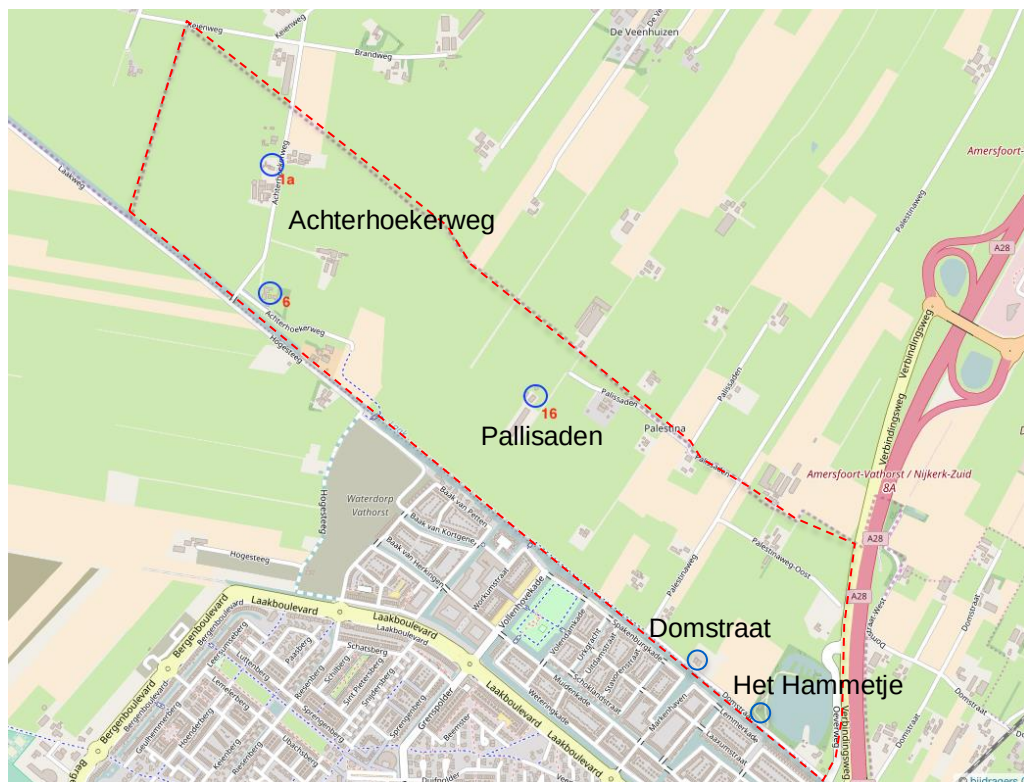
In aanvulling op het hierboven genoemde veldbezoek is de NDFF geraadpleegd⁵. Daarnaast is de toetsing uitgevoerd op basis van in het recente verleden uitgevoerd veldwerk (Steen & De Jong, 2014; Dijk & Steen, 2015), lokale deskundigheid van de Uilenwerkgroep Hoogland/Nijkerk, veldbezoeken in 2016 (Verbeek *et al.*, 2016; Gijsbertsen, 2016) en 2017 (zie hierboven) en de huidige ter beschikking staande kennis en inschattingen van deskundigen. Voor een overzicht van de geraadpleegde bronnen zie literatuurlijst.

⁵ Nationale Database Flora en Fauna geraadpleegd dd. 2 maart 2017

2 Plangebied en werkzaamheden

2.1 Ligging en beschrijving plangebied

Over de Laak is circa 145 hectare groot en ligt ten noorden van Amersfoort. Het ligt in een open polderlandschap met overwegend graslanden en grenst direct ten noorden van De Laak, de voormalige scheiding tussen Utrecht en Gelderland. Dit water heeft aan weerszijde een kade. Ten zuiden van De Laak ligt de bebouwing van de wijk Vathorst (figuur 2.1).

Figuur 2.1 Ligging plangebied (rode stippellijn) en erven in gemeente bezit (blauwe cirkels, ondergrond: Data by OpenStreetMap.org contributors under CC BY-SA 2.0 license).

Ten westen van de Achterhoekerweg ligt een gebied met een omvang van ongeveer 15 hectare, genoemd Waterrijk. Deze gronden zijn momenteel in gebruik als weiland en zijn door hun vochtige karakter momenteel het belangrijkste leefgebied voor weidevogels in Over de Laak. Het middengebied vormt een overgangsgebied tussen de open uitgestrekte polders van Eemland en het besloten karakter van het stedelijk gebied en de Gelderse vallei. Het wordt gekenmerkt door boerderijen, gelegen in een vrij kleinschalig agrarisch landschap. Het beheer van de weilanden en akkers is intensief, waardoor natuurlijke vegetaties zich alleen langs randen en in overhoekjes kunnen ontwikkelen. De bermen zijn over het algemeen kruidenrijk. De slootjes in het gebied hebben primair een afwaterende functie. In sommige sloten is de invloed van kwel merkbaar aan de vegetatie, waarbij waterviolier als indicator duidt op uittredende

grondwater. In het zuidoosten ligt het Hammetje, een beschut gelegen waterplas omringd door bomen (Verbeek *et al.*, 2016).

Het gebied is niet altijd zo open geweest als het nu is. Enkele eeuwen terug kenmerkten bossen, bosschages en opgaande lijnvormige beplantingen (singels) een veel dichter landschap. Dit landschapsbeeld is als gevolg van intensivering van het landgebruik nog slechts fragmentarisch aanwezig en alleen rond de Palissaden nog goed ontwikkeld (Verbeek *et al.*, 2016). Pallisaden wordt gekenmerkt door een gevarieerde bebossing en oude fruitbomen. Oudere bewoners van gebied geven echter aan dat ook hier vroeger meer bos was (van Assema, 2008).

In het gebied liggen vijf erven in bezit van gemeente Amersfoort, Achterhoekerweg 1a, Achterhoekerweg 6, Domstraat 82 (terrein 't Hammetje), Domstraat 86 en Pallissaden 16 (figuur 2.1).

Achterhoekerweg 1a

Dit betreft een klein woonhuis met pannendak, ten noorden van de boerderij Achterhoekerweg 1. De tuin rond het huis heeft een besloten karakter met enkele naaldbomen, lage coniferen en bamboe (foto 2.1).

Foto 2.1 Achterhoekerweg 1a.

Achterhoekerweg 6

De boerderij is gedeeltelijk gedekt met riet en deels met rode pannen (foto 2.2). Direct achter de boerderij staat een hoge open houten schuur met wanden opgebouwd uit verticale houten delen (foto 2.3). Bijzonder is het achter deze schuur gelegen bijgebouw grotendeels opgetrokken in baksteen en voorzien van grote vensters, onder

ongelijk zadeldak gedekt met rode Tuile du Nord pannen. De oorspronkelijke functie is onbekend; het kan een kippenhok geweest zijn of eventueel gediend hebben voor de kweek van planten (van Assema, 2008).

Foto 2.2 Achterhoekerweg 6.

Foto 2.3 Schuur Achterhoekerweg 6.

Pallissaden 16

Deze boerderij ligt in open veld en is gedekt met rode Hollandse pannen (foto 2.4). Vermoedelijk dateert de boerderij uit de tweede helft van de 19de eeuw. Het pand is na die tijd diverse malen verbouwd. Zo is een deel van de stalvensters vervangen in het eerste kwart van de 20ste eeuw en is de voorgevel in de jaren zestig vervangen. De boerderij heeft zijn agrarische functie behouden en is met twee ruime, vrijstaande stallen uitgebreid (van Assema, 2008).

Foto 2.4 Pallissaden 16.

Domstraat 82 (terrein 't Hammetje)

Domstraat 82 is een voormalige woning annex cafe-locatie waar op dit moment de scouting en zorgboerderij Land in Zicht zijn gevestigd. De bouwtechnische staat van het gebouw is zeer slecht wat betekent dat het op niet al te lange termijn gesloopt zal worden.

Domstraat 86

Domstraat 86 ligt aan de Laak, in het open grasland direct ten westen van 't Hammetje. Op het erf staan twee boerderijen (nr 86, nr 84), beide met karakteristieke rode pannendaken. Het erf is begrensd met hoog opgaande beplanting.

Foto 2.5 Domstraat 82 (terrein 't Hammetje).

Foto 2.6 Domstraat 86.

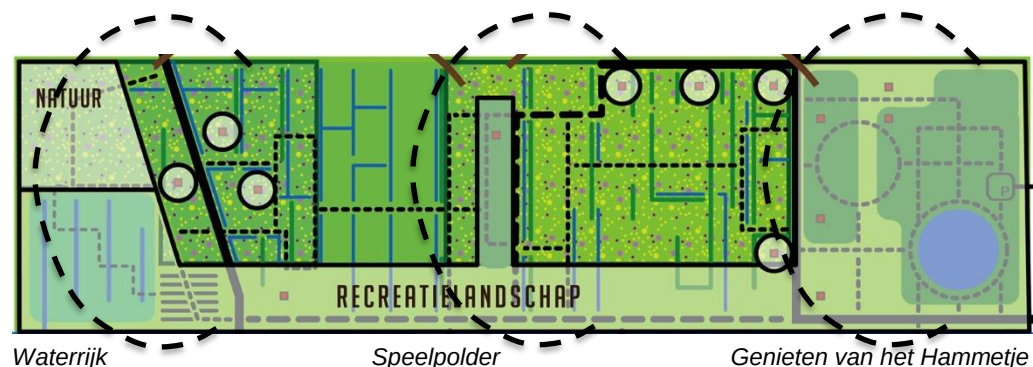
2.2 Ontwikkeling Over de Laak

Gemeente Amersfoort stelt de Ontwikkelingsvisie Over de Laak op. Natuur vormt hierin één van de kernwaarden, naast recreatie. De ontwikkeling van het gebied biedt

goede kansen voor het behoud en versterken van de natuurwaarde (Verbeek *et al.*, 2016).

In de visie worden thema's onderscheiden (Terra Incognita & Gemeente Amersfoort, 2016):

- **Waterrijk:** Ten westen van de Achterhoekerweg wordt nieuwe natuur ontwikkeld door het polderlandschap te vernatten. In een deel van het gebied, grenzend aan de Laak, zijn recreanten welkom in het natuurlandschap van de polder. Ten noorden daarvan ligt een natuurgebied specifiek voor moeras- en weidevogels. Het Tuinpark Laakzijde ligt als een schiereiland in de natte natuur.
- **De Speelpolder:** Centraal in Over de Laak wordt een bloemrijk grasland ontwikkeld. Enkele polderbosjes bieden ruimte om te recreëren en te spelen. Paden en bankjes geven de Vathorsters de ruimte om van de polder te genieten. In een deel van de Speelpolder is ontwikkeling van zonne-energievelden mogelijk, mits de inpassing een bijdrage levert aan het leefgebied van uilen (Terra Incognita 2016b).
- **Genieten van het Hammetje:** Iedereen kan straks (weer) wandelen rond de plas van het Hammetje. Daarbij wordt het bos naar het noorden toe uitgebreid en biedt plaats aan nieuwe recreatieve functies en natuurwaarden. Scouting en leerwerkboerderij 'Land in Zicht' vinden elkaar aan de plas.

Figuur 2.2. Abstracte visiekaart voor 'Over de Laak' met thema's (Notitie Terra Incognita, Gemeente Amersfoort, 2016).

De ontwikkelingsvisie biedt ruimte aan particuliere initiatieven voor de ontwikkeling van recreatie en natuur in combinatie met wonen. Boerenerven worden omgezet in woonerven met natuurontwikkeling en recreatie. Op grond van de wijzigingsbevoegdheden 'Nieuwe landgoederen' (artikel 49.1) en 'Ruimte voor ruimte regeling' (artikel 49.4) uit het geldende bestemmingsplan kan dit mogelijk gemaakt worden, mits voldaan wordt aan de voorwaarden. Enkele van deze voorwaarden/uitgangspunten hiervoor zijn:

- voor een landgoed de 9:1 verhouding, 9 ha in te richten als landschap en natuur met recreatief medegebruik, 1 ha voor de woonerf;
- voor een landgoed wordt minimaal 10 ha ingebracht, waarvan 1 ha erfontwikkeling (max 3000 kub voor woningen);

- voor ruimte-voor-ruimte: bij de sloop van alle schuren met een minimaal oppervlak van 1000 m² mag 600 kub aan woning worden gebouwd.

Het bestemmingplangebied is 145 ha groot, hiervan wordt 20 ha ingericht als natuur, volkstuin en water. De regelingen zijn van toepassing over een effectief oppervlak van circa 110 ha (informatie Gemeente Amersfoort).

Om gebruik te maken van de regelingen zal de initiatiefnemer o.a. een landschappelijk inrichtings- en beheerplan moeten opstellen.

2.3 Uit te voeren werkzaamheden

Voor de ontwikkeling van Over de Laak kan de op erven aanwezige bebouwing worden uitgebreid, gerenoveerd of gesloopt en vervangen door nieuwbouw. In het kader van deze toetsing is het uitgangspunt dat alle opstallen op een terrein waar beschermde soorten planten en dieren voorkomen worden gesloopt en vervangen worden door nieuwbouw.

Voor de ontwikkeling van Over de Laak wordt rekening gehouden met de volgende werkzaamheden:

- sloop van alle opstallen op de erven,
- verwijdering van alle beplanting op en rond de erven,
- grondwerk,
- aanpassen greppels en sloten.

De werkzaamheden worden niet uitgevoerd volgens een gedragscode. Voor uitvoering van werkzaamheden in het kader van beheer en onderhoud/ruimtelijke ontwikkeling geldt in de provincie Utrecht een vrijstelling ten aanzien van een aantal algemeen voorkomende beschermde soorten amfibieën en zoogdieren.

3. Betekenis van Over de Laak voor beschermde soorten planten en dieren

3.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn⁶

De Uilenwerkgroep Hoogland/Nijkerk volgt jaarlijks het gebruik van uilenkasten in Over de Laak en omgeving. Ze verzamelen ook meldingen van waarnemingen van uilen en andere soorten van erven waar geen kasten hangen. Over de Laak is in 2014 gebiedsdekkend geïnventariseerd op vogels met een jaarrond beschermd nest. Op basis van deze gegevens en de NDFF is de hierna volgende beschrijving opgesteld.

Figuur 3.1 Territoria kerkuil (blauw) en steenuil (rood) (informatie B. Van den Burg Uilenwerkgroep Hoogland/Nijkerk; ondergrond: Data by OpenStreetMap.org contributors under CC BY-SA 2.0 license).

In Over de Laak komen huismus, steenuil en kerkuil voor (informatie B. Van den Burg Uilenwerkgroep Hoogland/Nijkerk; Steen & De Jong 2014). Jaarrond beschermde nestplaatsen van huismussen zijn op de meeste erven in Over de Laak aanwezig. De NDFF vermeldt onder andere recente waarnemingen (2016, 2017) met groepen van enkele tientallen dieren op erven rond de Achterhoekerweg. Op een aantal erven in het gebied hangen kasten voor steenuil en kerkuil. Territoria van steenuil en kerkuil

⁶ Op grond van door het ministerie van EZ verstrekte handreikingen worden nesten van de volgende soorten als jaarrond beschermde nestplaatsen beschouwd: boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespendif, zwarte wouw.

zijn weergegeven in figuur 3.1. Kerkuil en huismus worden ook direct ten zuiden van Over de Laak waargenomen (Gijsbertsen, D.J., 2016).

Achterhoekerweg 1 en Achterhoekerweg 6 liggen binnen het territorium van één kerkuilenpaar. In de schuur op het erf van nummer 6 hangt een kerkuilenkast die nog recent (2016) gebruikt wordt (foto 3.1). Bij het nabijgelegen erf van nr. 10 is geen uilenkast aanwezig en hebben steenuil en kerkuil geen verblijfplaats. Achterhoekerweg 1a is ongeschikt voor kerkuil, het nabijgelegen erf van nr. 1 wordt wel bezocht. Op Pallisadenweg 16 is een kerkuilenkast in gebruik. Van Domstraat 82 en 86 zijn geen broedgevallen van uilen bekend.

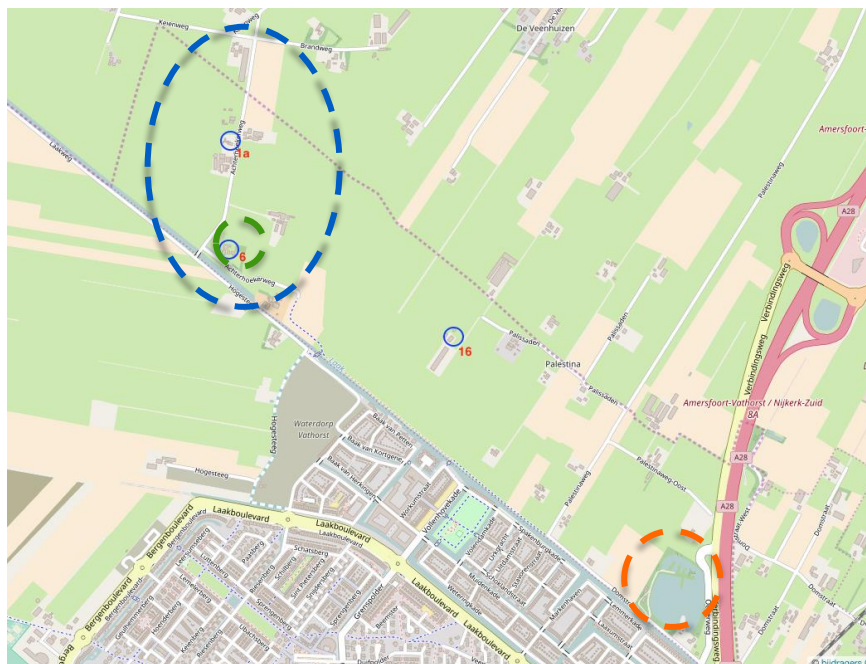

Foto 3.1 Kerkuilenkast in de schuur bij Achterhoekerweg 6.

Foto 3.2 Kolonie huiszwaluwen bij Achterhoekerweg 6.

In de beplanting rondom het erf van Achterhoekerweg 1 en 1a is in de winter van 2016-2017 ransuil waargenomen (foto 3.3 via R. Van Assema). De NDFF vermeldt een oudere waarneming van Achterhoekerweg 6 uit 2012. Soorten als boomvalk en sperwer zijn ook in Over de Laak waargenomen, beide soorten maken gebruik van oude kraaiennesten in beplanting. Ook de buizerd is veel gezien. Van geen van deze soorten zijn echter broedgevallen bekend in Over de Laak (NDFF 2 maart 2017). In 2016 is een paartje boomvalk met 3 juvenielen waargenomen in de omgeving van 't Hammetje. In 't Hammetje zijn op 12 april 2017 twee nesten van kraaien gezien in Italiaanse populieren, deze kunnen door de boomvalk als nest worden gebruikt. Concrete broedgevallen zijn niet bekend, maar het lijkt aannemelijk dat 't Hammetje deel uitmaakt van het territorium van de boomvalk.

Figuur 3.2 Locaties met concentraties huismus (blauw), huiszwaluw (groen) en mogelijke nestlocatie boomvalk (rood) (ondergrond: Data by OpenStreetMap.org contributors under CC BY-SA 2.0 license).

Boven Over de Laak jagen ijsvogel, grote aantallen boerenzwaluwen en huiszwaluwen en een enkele gierzwaluw. Van de ijsvogel en gierzwaluwen zijn geen nestlocaties bekend (NDFF 2 maart 2017). Boerenzwaluwen en huiszwaluwen broeden op de boerenerven. Een kolonie huiszwaluwen is bekend van Achterhoekerweg 6, nesten zijn in 2017 nog aangetroffen (foto 3.2).

Foto 3.3 Ransuil bij Achterhoekerweg 1a, winter 2016-2017 (foto via R. Van Assema).

Conclusie

De beschikbare informatie over de erven met opstallen in Over de Laak geeft een actueel overzicht voor soorten als steenuil en kerkuil. De erven hebben betekenis voor vogels met een jaarrond beschermd nest. Schuren zijn voorzien van nestkasten voor steenuil en kerkuil waarvan het gebruik jaarlijks wordt gevolgd. De boerderijen bieden nestplaatsen voor groepen huismussen. Van andere soorten met een jaarrond beschermd nest zoals ransuil, boomvalk, sperwer en buizerd, zijn geen concrete broedgevallen bekend. Bomen en bosjes in Over de Laak bieden voor deze soorten broedgelegenheid.

3.2 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

Over de Laak is in 2014 geïnventariseerd op vleermuizen waarbij onder andere gekeken is naar de functie van de erven in het gebied. Tevens is Over de Laak in 2014 ook geïnventariseerd op andere soorten van de Habitatrichtlijn (Steen & De Jong, 2014). Aanvullend op deze gegevens zijn de opstallen in 't Hammetje in 2017 geïnspecteerd op vleermuizen (Boonman, 2017). Op basis van deze gegevens en recente gegeven uit de NDFF en recente visgegevens van De Laak is de hierna volgende beschrijving opgesteld.

Vleermuizen

Uit de NDFF zijn waarnemingen bekend van gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger, watervleermuis en rosse vleermuis (NDFF 2 maart 2017). De waarnemingen hebben vooral betrekking op het Hammetje, waar de beschutte waterplas een belangrijk jachtgebied voor vleermuizen vormt.

Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger zijn gebouwbezonende soorten die op de erven verblijfplaatsen kunnen hebben. Van gewone en ruige dwergvleermuis zijn deze daadwerkelijk vastgesteld (zie onder). Het zijn met name de boerderijen die geschikt zijn. De schuren en stallen zijn niet of nauwelijks geschikt, ze zijn vaak enkelwandig, deels open met een dak opgebouwd uit plaatmateriaal of een pannendak zonder dat een onderlaag aanwezig is (foto 3.1 en 3.4).

Figuur 3.3 Boerenerven hebben een functie als verblijfplaats voor vleermuizen (ster), De Laak en het Hammetje vormen belangrijk foerageergebied (blauwe gearceerde lijn), laanbeplanting heeft een functie als vliegroute (groene lijn) (ondergrond: Data by OpenStreetMap.org contributors under CC BY-SA 2.0 license).

De inventarisatie van Over de Laak in 2014 geeft aan dat de activiteit van vleermuizen in Over de Laak erg laag is, behalve bij Het Hammetje en boven De Laak waar alle soorten jagend zijn aangetroffen. Het Hammetje is onder andere een belangrijk jachtgebied voor watervleermuizen die afkomstig zijn van bos ten oosten van de A28 en de rijksweg passeren via de duiker bij de Domstraat. Gewone dwergvleermuizen maken hier gebruik van de fietstunnel. De locatie is onderdeel van een vliegroute voor vleermuizen van en naar Het Hammetje (Steen & De Jong 2014, Brekelmans & Boonman, 2012). Het gebied is erg open en laanbeplanting geschikt als vliegroute is vrijwel afwezig, een uitzondering is langs het noordelijk deel van de Achterhoekerweg (figuur 3.3).

Verblijfplaatsen van gewone en ruige dwergvleermuis

Bij de inventarisatie van Over de Laak in 2014 zijn zomerverblijfplaatsen van gewone en ruige dwergvleermuis vastgesteld, onder andere bij Achterhoekerweg 3, 5, 6 en 10, Pallisaden 9 en 3 en Domstraat 86,84. Aangenomen wordt dat ook paarverblijven aanwezig zijn omdat deze functies vaak samengaan. Er zijn in 2014 geen kraamverblijven van vleermuizen gevonden (Steen & De Jong 2014). Bij een recente inventarisatie van het gebied direct ten zuiden van Over de Laak zijn eveneens geen kraamverblijven vastgesteld (Gijsbertse, 2016).

Laatvlieger

Steen & De Jong (2014) vonden aanwijzingen dat nabij het Hammetje een (kraam)kolonie van laatvlieger aanwezig is. Op 12 april 2017 zijn de opstallen bij het Hammetje geïnspecteerd. Bij het hoofdgebouw is mest van een grote vleermuissoort gevonden, waarschijnlijk laatvlieger, op enkele plaatsen met een flinke ruimte tussen de muur en de trespa platen van de dakrand. De mest was vrij oud, recente sporen van gebruik door vleermuizen zijn bij de inspectie niet gevonden. Op de zolder en in de torentjes zijn geen sporen gevonden. Aanvullend vleermuisonderzoek in het voorjaar en de (na)zomer van 2017 bevestigt dat de bebouwing momenteel niet door vleermuizen in gebruik is (Boonman, 2017).

Foto 3.4 Binnenkant stal met pannendak.

Het onderste deel van één van de kunstwerken naast het meertje is geschikt als winterverblijfplaats voor vleermuissoorten die tolerant zijn voor temperatuurschommelingen, zoals gewone grootoorvleermuis.

Van gewone grootoorvleermuis en franjestaart zijn oude waarnemingen bekend (tot 2007) van de omgeving van de Domstraat langs de A28. Het zijn boombewonende soorten, die onder andere in kunstwerken en bunkers overwinteren. Mogelijk zijn er nog verblijfplaatsen in het Overbosch ten oosten van de A28. Uit Over de Laak zijn geen recente waarnemingen van deze soorten bekend en ze zijn ook in 2014 niet aangetroffen (NDFF 2 maart 2017; Steen & De Jong 2014). Voor beide soorten kan Over de Laak in het verleden geschikter zijn geweest toen dit gebied bosrijker was dan tegenwoordig.

Bever

De bever komt momenteel niet voor in Over de Laak. Van de bever zijn in 2011 vraatsporen aangetroffen in het Hammetje. Het dier is hier minstens een half jaar aanwezig geweest (notitie R. Van Assema 4 februari 2011; NDFF). Van na 2011 zijn er geen waarnemingen meer bekend.

Foto 3.5 Erf met beplanting en puin, geschikt als schuilplaats voor kleine zoogdieren.

Grote modderkruiper

Er zijn geen aanwijzingen dat de grote modderkruiper voorkomt in Over de Laak. Van de grote modderkruiper is een oude waarneming bekend uit 2010 van een watergang ten noorden van de N806. Bij het afvissen van een deel van De Laak in het kader van baggerwerkzaamheden in 2014 en 2015 zijn geen grote modderkruipers aangetroffen, ook bij de gebiedsinventarisatie in 2014 zijn geen dieren aangetroffen (Steen, 2014; Steen & De Jong, 2014, Steen & De Jong, 2015).

Heikikker, rugstreeppad en poelkikker

Uit de omgeving van Amersfoort zijn waarnemingen bekend van heikikker, rugstreeppad en poelkikker. Heikikker en poelkikker zijn niet bekend van het gebied ten noorden van Amersfoort tussen Bunschoten en Nijkerk. Van de rugstreeppad zijn oude waarnemingen bekend van het gebied ter hoogte van het Nijkerkernauw. Geen van de drie soorten is in 2014 aangetroffen (Steen & De Jong, 2014). Aangenomen mag worden dat ze niet in Over de Laak voorkomen.

Conclusie

De beschikbare informatie geeft een overzicht van de betekenis van Over de Laak voor vleermuizen. De informatie is, met uitzondering van Het Hammetje, minimaal drie jaar oud, het gebied is echter niet noemenswaardig veranderd waarmee de informatie representatief is voor de huidige situatie.

De boerderijen hebben betekenis als zomer- (en paar)verblijfplaatsen van gewone en ruige dwergvleermuis. Kraamkolonies en winterverblijven voor groepen van dieren zijn niet aanwezig. De bebouwing bij Het Hammetje heeft geen betekenis voor vleermuizen. Het Hammetje en De Laak hebben een functie als jachtgebied voor vleermuizen. Mogelijk is in de omgeving van Het Hammetje een winterverblijf van de gewone grootoorvleermuis aanwezig. De onderdoorgangen in de A28 (fietstunnel en duiker) zijn onderdeel van een vliegroute voor vleermuizen van en naar het Hammetje. Andere soorten van de Habitatrictlijn zijn in Over de Laak niet aangetroffen.

3.3 Beschermingsregime andere soorten

Over de Laak is in 2014 geïnventariseerd op planten en andere soorten die destijds (strikt) beschermd waren onder de Flora- en faunawet. Op basis van deze gegevens, recente gegeven uit de NDFF en recente visgegevens van De Laak is de hierna volgende beschrijving opgesteld.

Planten

Uit het plangebied zijn geen waarnemingen bekend van planten die beschermd zijn onder de Wet natuurbescherming (NDFF 2 maart 2017). In de berm van de A28 is in 2014 wilde marjolein aangetroffen (Steen & De Jong 2014). Steen & De Jong geven aan dat het vrijwel zeker planten betreft die van oorsprong uit het zaadmengsel van de rijkswegberm afkomstig zijn. Rond het Hammetje komt waterviolier voor (Dijk & Steen, 2015). Wilde marjolein en waterviolier zijn onder de Wet natuurbescherming niet (meer) beschermd.

Ongewervelden

Uit Over de Laak zijn geen waarnemingen bekend van beschermde ongewervelden (NDFF 2 maart 2017; Steen & De Jong 2014).

Vissen

Bij het afvissen van De Laak in 2014 en 2015 zijn kleine modderkruiper, blankvoorn, baars, pos, snoek, zeelt, winde, vetje, rivierdonderpad marm grondel en

zwartbekgrondel aangetroffen. Ook zijn vele zoetwatermossels aangetroffen, er zijn echter geen bittervoorns gevangen (Steen 2014; ook Steen & De Jong 2014, Steen & De Jong 2015). Er zijn geen soorten aangetroffen die beschermd zijn onder de Wet natuurbescherming.

Amfibieën

In Over de Laak komen kleine watersalamander, bruine kikker, bastaardkikker en gewone pad voor. Alle waterhoudende sloten in het gebied kunnen geschikt zijn als voortplantingswater. De Laak is minder geschikt voor amfibieën (NDFB 2 maart 2017; Steen & De Jong 2014).

Reptielen

Uit de omgeving van Amersfoort zijn waarnemingen bekend van ringslang, onder andere van langs de randmeren. Er zijn echter geen waarnemingen bekend van het gebied ten noorden van Amersfoort tussen Bunschoten en Nijkerk. Ze zijn in 2014 ook niet aangetroffen (NDFB 2 maart 2017; Steen & De Jong 2014).

Grondgebonden zoogdieren

Uit Over de Laak zijn uit 2007 twee waarnemingen bekend van boommarter, van het erf van Achterhoekseweg 4. Bij het veldonderzoek in 2014 zijn geen aanwijzingen gevonden voor verblijfplaatsen van deze soort (Steen & De Jong 2014). In 2017 is ook de steenmarter waargenomen, waaronder een verkeerslachtoffer (informatie R. Van Assema, Gemeente Amersfoort).

Het gebied Over de Laak is geschikt voor kleine marterachtigen, maar ook de aanliggende landbouwgebieden zullen deel uitmaken van het leefgebied (zie kader). De dieren kunnen schuilplaatsen vinden op de erven (foto 3.5), houtwallen en bosjes. Er zijn uit Over de Laak echter geen waarnemingen uit de NDFB van deze soorten bekend.

Verder kan op grond van verspreidingsgegevens en het aanwezige habitat worden aangenomen dat algemeen voorkomende kleine zoogdieren van landelijk gebied zoals egel, muizen, woelmuizen en spitsmuizen in Over de Laak voorkomen.

Het gebruik van rust- en verblijfplaatsen door kleine marterachtigen

Bunzing, hermelijn en wezel zijn territoriaal. Hun leefgebieden kunnen sterk in grote variëren afhankelijk van het seizoen en de beschikbaarheid van voedsel. De territoria van mannetjes zijn groter dan van vrouwtjes en kunnen een omvang hebben van enkele tot 100 ha. De territoria van mannetjes overlappen vaak met die van meerdere vrouwtjes.

In de voortplantingsperiode verblijven ze op één locatie om de jongen groot te brengen. Dit zijn de plekken waar de belangrijkste prooi algemeen voorkomt. De voortplantingsperiode begint vanaf maart en duurt een zomer waarin jonge dieren met de moeder in familiegroepen kunnen jagen. Wezels kunnen twee worpen per jaar hebben, hermelijn en bunzing werpen éénmaal per jaar. Voor de voortplantingsperiode van kleine marterachtigen wordt maart – augustus aangehouden.

De dieren houden zich buiten de voortplantingsperiode in hun territorium op daar waar een hoge prooidichtheid is of waar jagen relatief weinig moeite kost in vergelijking met andere

seizoenen. Ze kunnen enkele dagen rond een tijdelijke slaapplek jagen om daarna te verhuizen en op een andere plek te jagen. Daarnaast gebruiken de dieren diverse schuilplaatsen waar ze in tijd van onraad snel kunnen schuilen. De verschillende functies kraamplek, slaapplek en schuilplek zijn niet 'vast' en kunnen in een seizoen en van jaar tot jaar wisselen.

Bunzing, hermelijn en wezel gebruiken vergelijkbare typen hollen zoals oude konijnen hollen, mollengangen, hollen onder boomwortels, houtstapels etc. Wezels maken ook gebruik van muizenhollen. De dieren komen voor op terreinen waar voldoende dekking en voedsel aanwezig is. Ze maken daarbij veel gebruik van lineaire landschapselementen als bosranden, houtwallen, slootranden en greppels. Ze komen voor in bossen, moerassen, rietlanden, houtwallen, ruigtes etc. Wezel heeft een voorkeur voor drogere terreinen en bunzing juist voor waterrijke gebieden. (Hellstedt, 2005; Tod *et al.*, 2004; Twisk *et al.*, 2003; Sleeman, 1989)

Conclusie

In Over de Laak komen kleine watersalamander, bruine kikker, bastaardkikker en gewone pad voor. Het is verder aannemelijk dat kleine marterachtigen en algemeen voorkomende kleine zoogdieren van landelijk gebied zoals egel, muizen, woelmuizen en spitsmuizen in Over de Laak voorkomen

Andere beschermde soorten zijn in Over de Laak niet aangetroffen, noch zijn recente waarnemingen bekend.

Foto 3.6 *Impressie van het landschap in Over de Laak, met op de achtergrond de bebouwing van Vathorst.*

4 Effecten op beschermde soorten

Dit hoofdstuk beschrijft de effecten van de ontwikkeling van Over de Laak op soorten van de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en het Beschermingsregime andere soorten.

Uitgangspunt hierbij is dat rust- en verblijfplaatsen die plekken zijn voor een soort die van essentieel belang zijn voor haar levenscyclus en een onmisbaar onderdeel zijn van het habitat⁷. Om overtreding te voorkomen zal de functionaliteit van rust- en verblijfplaatsen gewaarborgd moeten zijn.

4.1 Ontwikkeling Waterrijk, De Speelpolder, Het Hammetje

Waterrijk

Dit gebied krijgt een geheel eigen karakter binnen het gebied over de Laak. Water vormt de drager: van bevaarbaar breed en relatief diep oppervlaktewater tot water op én net onder het maaiveld (Verbeek *et al.* 2016). Met de inrichting van het open agrarisch gebied kunnen verblijfplaatsen van kleine zoogdieren en amfibieën worden aangetast of verloren gaan (zie par. 4.4). De inrichting en het daarbij behorende extensieve beheer biedt voor deze soortgroepen ook nieuwe kansen. Waterrijk kan betekenis hebben voor muizenjagende vogels en kleine marterachtigen en als jachtgebied voor vleermuizen.

Speelpolder

Het middengebied heeft op het moment een zeer beperkte waarde voor broedende weidevogels en voedselzoekende kleine zwanen. De aanplant van nieuwe singels en andere opgaande beplanting heeft voor de weidevogels geen wezenlijke gevolgen (zie ook Verbeek *et al.* 2016). Deze maatregelen kunnen een positieve bijdrage leveren aan de natuur rond de erven. Bij de ontwikkeling van erven zal echter rekening moeten worden gehouden met de daar voorkomende vogels en vleermuizen (zie par 4.2 en 4.3). Bij de inpassing van zonne-energievelden zal rekening moeten worden gehouden met het jachtgebied voor uilen (Engels *et al.*, 2016), de inpassing moet een positieve bijdrage leveren aan het leefgebied voor uilen (Terra Incognita 2016b).

Het Hammetje

Bij de ontwikkeling van Het Hammetje moet rekening worden gehouden met de betekenis van het gebied als jachtgebied voor vleermuizen en nestlocatie voor de boomvalk. Met behoud van de opgaande begroeiing rond de plas en terughoudendheid met het toepassen van straatverlichting zal de functie van het gebied voor vleermuizen behouden blijven (zie ook Verbeek *et al.* 2016).

⁷ Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC. Final version, February 2007.

4.2 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

De erven in Over de Laak hebben betekenis voor vogels waarvan het nest als jaarrond beschermd wordt beschouwd, het gaat om huismus, steenuil en kerkuil (zie 3.1). Bij de drie locaties Achterhoekerweg 1a, 6 en Pallisaden 16 moet rekening worden gehouden met huismus, bij Achterhoekerweg 6 en Pallisaden 16 ook met kerkuil. Broedgevallen van steenuil zijn niet van deze erven bekend, wel van andere erven in Over de Laak. Van Domstraat 82 en 86 zijn geen broedgevallen van uilen bekend.

Effect op de kwaliteit verblijfplaatsen

Omvorming van de boerenerven kan effect hebben op de kwaliteit van verblijfplaatsen van huismus, steenuil en kerkuil. Alle drie de soorten hebben baat bij de aanwezigheid van voldoende beplanting op en rond het erf. De uilen maken gebruik van nestkasten die toegankelijk moeten zijn en de locatie moet voldoende rust bieden.

Overige functies

De boerderijen en schuren bieden ook nestgelegenheid voor huiszwaluw en boerenzwaluw. Uitbreiding of renovatie van de opstallen of herinrichting van het terrein kan effect hebben op de geschiktheid van de erven voor huiszwaluw en boerenzwaluw.

De beplanting rond de erven en langs wegen maakt deel uit van het foerageergebied van de uilen en biedt nestplaatsen aan andere broedvogels van landelijk gebied. Het kappen van deze beplanting kan de kwaliteit van de territoria van uilen aantasten en het verwijderen van beplanting rond de erven ook het leefgebied van huismus.

De graslanden rond de erven vormen het foerageergebied voor steenuil en kerkuil, waarbij de steenuil dichtbij de nestlocatie blijft en kerkuil ook op grotere afstanden jaagt. Zonne-energievelden kunnen aanbod aan foerageergebied aantasten en daarmee de kwaliteit van de territoria aantasten (Engels *et al.*, 2016).

Effect op het aanbod aan verblijfplaatsen (kwantiteit)

De sloop of verbouwing van opstallen op een erf in combinatie met het verwijderen van opgaande beplanting zal erven ongeschikt maken voor huismus, steenuil en kerkuil. De sloop of verbouwing van opstallen op een erf zal ook leiden tot het verdwijnen van bestaande nestplaatsen van huiszwaluw en boerenzwaluw.

Het aanbod in Over de Laak aan verblijfplaatsen voor deze vogels zal hierdoor plaatselijk afnemen. Het territorium van de uilen omvat meerdere erven. Indien binnen het territorium voldoende nestplaatsen worden aangeboden kan ook bij de sloop van een schuur met een uilenkast de functionaliteit van het territorium gewaarborgd blijven. Er kan sprake zijn van een tijdelijk negatief effect totdat een nieuwe locatie als nestplaats in gebruik is genomen.

Voor huismus, huiszwaluw en boerenzwaluw zijn permanent negatieve effecten niet uit te sluiten. Om negatieve effecten te voorkomen zullen in de nieuwbouw geschikte

voorzieningen voor deze soorten moeten worden opgenomen en zal in de omgeving van de nieuwbouw voor huismus voldoende dekking biedend groen aanwezig moeten zijn.

Staat van instandhouding

Huidige staat van instandhouding

Huisumus, steenuil, kerkuil en huiszwaluw en boerenzwaluw staan op de Rode Lijst. De soorten verkeren in een ongunstige staat van instandhouding.

Staat van instandhouding na de ingreep

Bij de omvorming van de erven zal rekening moeten worden gehouden met deze soorten, door het aanbod aan geschikte verblijfplaatsen te waarborgen. Indien dit niet mogelijk is zal de ontwikkeling van Over de Laak leiden tot een afname van aantallen dieren en daarmee bijdragen aan de ongunstige staat van instandhouding van deze soorten.

Beoordeling ten aanzien van verbodsbepalingen⁸

Vernielen of beschadigen nest-, rust en slaappleatsen (Wnb art. 3.1.2)

Het slopen of verbouwen van gebouwen en schuren kan leiden tot overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van broedvogels. Nesten van huismus, huiszwaluw, boerenzwaluw, steenuil, kerkuil en andere broedvogels mogen tijdens het broedseizoen niet worden verwijderd.

Indien binnen het territorium van steenuil of kerkuil tijdens en na de werkzaamheden gewaarborgd wordt dat er voldoende aanbod aan verblijfplaatsen beschikbaar blijft en deze ook worden gebruikt, wordt de functionaliteit van het territorium niet aangetast. Overtreding van verbodsbepalingen kan dan worden voorkomen als nestlocaties tijdens het broedseizoen met rust worden gelaten. Indien werkzaamheden aan gebouwen met nestplekken voor huismus buiten het broedseizoen worden uitgevoerd, er voldoende rust- en schuilgelegenheid is op en rond het erf en bij het broedseizoen nieuwe geschikte nestplekken voor huismus aanwezig zijn, kan overtreding van verbodsbepalingen worden voorkomen.

Het verwijderen van beplanting met bomen en struiken op en rond erven kan leiden tot het verdwijnen van geschikte nestplekken voor huismus, steenuil en kerkuil. De functionaliteit van deze verblijfplaatsen wordt daarmee aangetast wat te beschouwen is als een overtreding van artikel 3.1.2. Door voldoende opgaand groen op en rond het erf te waarborgen kan overtreding worden voorkomen.

Rondom de erven zijn geen zonne-energievelden toegestaan, waarmee de beschikbaarheid van een voor de steenuil belangrijk deel van jachtgebied in belangrijke mate blijft gewaarborgd. Het realiseren van zonne-energievelden kan desalniettemin leiden tot het verkleinen van oppervlak beschikbaar foerageergebied voor steenuil en in mindere mate voor kerkuil. De functionaliteit van de verblijfplaatsen

⁸ In de Wet natuurbescherming zijn de verbodsbepalingen gewijzigd wat mogelijk gevolgen heeft voor toepassing van deze bepalingen. Hierover is nog geen jurisprudentie beschikbaar. In deze beoordeling geldt als uitgangspunt dat indien de functionaliteit van een verblijfplaats of territorium behouden blijft er geen overtreding is ten aanzien van artikel 3.1.2.

wordt daarmee aangetast wat te beschouwen is als een overtreding van artikel 3.1.2. Door het inpassen van de zonne-energievelden en het beheren van de graslanden zodanig uit te voeren dat voldoende jachtgebied gewaarborgd is kan overtreding worden voorkomen.

Opzettelijk verstoring (Wnb art. 3.1.4)

Bij het uitvoeren van werkzaamheden aan gebouwen en opgaand groen zal rekening moeten worden gehouden met broedvogels. Indien de werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het broedseizoen (zie par. 2.4) en voor zover werkzaamheden betrekking hebben op schuren met uilenkasten rekening wordt gehouden met aanwezige dieren is geen sprake van opzettelijke verstoring van aanwezige vogels.

Bij werkzaamheden buiten het broedseizoen aan plekken met verblijfplaatsen van huismus, steenuil en kerkuil waarbij het aanbod aan verblijfplaatsen behouden blijft is een eventuele verstoring niet van wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de vogels. Het opzettelijk verstoren van vogels is dan niet van toepassing (Wnb art. 3.1.5).

4.3 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

De boerderijen hebben betekenis als zomer- (en paar)verblijfplaatsen van gewone en ruige dwergvleermuis. Het Hammetje en De Laak hebben een functie als jachtgebied. (zie 3.2). Bij de drie locaties Achterhoekerweg 1a, 6 en Pallisaden 16 moet rekening worden gehouden met gewone en ruige dwergvleermuis. De laatvlieger heeft mogelijk een kolonie in de omgeving van het Hammetje. Onbekend is waar deze zich in Over de Laak bevindt of in het naastgelegen Vathorst. Het is echter op basis van de inspectie en het onderzoek uitgevoerd in 2017 uitgesloten dat de dieren nog een gebouw bij Het hammetje gebruiken.

Effect op de kwaliteit verblijfplaatsen

Voortplantings-, rust- en andere verblijfplaatsen

Omvorming van de boerenerven kan effect hebben op de kwaliteit van verblijfplaatsen van gewone en ruige dwergvleermuis. De soorten hebben baat bij de aanwezigheid van voldoende beplanting op en rond het erf waar de dieren in de omgeving van hun verblijfplaats kunnen jagen.

Overige functies

Het Hammetje en De Laak hebben een functie als jachtgebied voor meerdere soorten vleermuizen. Bij de toekomstige ontwikkelingen moet hiermee rekening worden gehouden. De beplanting van bos rond het Hammetje zal worden uitgebreid, dit kan een positief effect hebben op de betekenis van het gebied als jachtgebied voor vleermuizen. Van belang hierbij is dat de passages onder de A28 hun functie voor vleermuizen behouden en de waterplas voor de dieren toegankelijk blijft.

Het aanbrengen van wegverlichting nabij het Hammetje en op wegen langs De Laak kan de functie van deze jachtgebieden aantasten. Dit kan indirect leiden tot effecten op verblijfplaatsen van de dieren die hier foerageren en verblijven in de omgeving van Over de Laak.

De bomenrijen langs de wegen in Over de Laak maken deel uit van het foerageergebied van vleermuizen en kunnen een functie hebben als vliegroute. Het kappen van deze beplanting kan de kwaliteit van het leefgebied van vleermuizen aantasten.

De open graslanden hebben geen specifieke betekenis voor jagende vleermuizen, deze zullen daarvoor de randen met opgaande beplanting langs wegen en erven opzoeken. Deze functie zal ook bij het plaatsen van zonne-energievelden behouden blijven.

Effect op het aanbod aan verblijfplaatsen (kwantiteit)

De sloop of verbouwing van opstallen op een erf in combinatie met het verwijderen van opgaande beplanting zal erven ongeschikt maken voor gewone en ruige dwergvleermuis. Het aanbod aan verblijfplaatsen in Over de Laak zal hierdoor plaatselijk afnemen. Om negatieve effecten te voorkomen zullen in de nieuwbouw geschikte voorzieningen voor deze soorten moeten worden opgenomen en zal in de omgeving van de nieuwbouw voldoende dekking biedend groen aanwezig moeten zijn.

Staat van instandhouding

Huidige staat van instandhouding

De laatvlieger staat op de Rode Lijst, de soort verkeert in een ongunstige staat van instandhouding. De andere soorten vleermuizen met verblijfplaatsen in Over de Laak of die hier jagen staan niet op de Rode Lijst en verkeren in een gunstige staat van instandhouding.

Staat van instandhouding na de ingreep

Bij de omvorming van de erven zal rekening moeten worden gehouden met vleermuizen, door het aanbod aan geschikte verblijfplaatsen te waarborgen. Indien dit niet mogelijk is zal de ontwikkeling van Over de Laak leiden tot een plaatselijke afname van aantallen dieren en waarmee de lokale staat van instandhouding niet is geborgd. De voorgenomen ontwikkeling van het Hammetje heeft geen negatief effect op de hier foeragerende laatvliegers.

Beoordeling ten aanzien van verbodsbepalingen⁹

Vernielen of beschadigen verblijfplaatsen (Wnb art. 3.5.4)

Het slopen of verbouwen van gebouwen en schuren kan leiden tot overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van vleermuizen. Indien tijdens en na de werkzaamheden gewaarborgd wordt dat er voldoende aanbod aan verblijfplaatsen beschikbaar blijft en deze ook worden gebruikt, wordt de functionaliteit van de territoria niet aangetast. Overtreding van verbodsbepalingen kan dan worden voorkomen.

Het verwijderen van beplanting met bomen en struiken op en rond erven kan leiden tot het minder of ongeschikt worden van verblijfplaatsen van vleermuizen in de gebouwen en daarmee tot het verdwijnen van deze verblijfplaatsen. De functionaliteit van deze verblijfplaatsen wordt daarmee aangetast wat te beschouwen is als een overtreding van artikel 3.5.4. Door voldoende opgaand groen op en rond het erf te waarborgen kan overtreding worden voorkomen.

Bij het plaatsen van openbare verlichting moet rekening worden gehouden met de functie van het Hammetje en De Laak als jachtgebied van vleermuizen. Het direct verlichten van het water of van vliegroutes hier naar toe kan indirect gevolgen hebben op de functionaliteit van verblijfplaatsen van vleermuizen in Over de Laak en omgeving. Dit is te beschouwen als een overtreding van artikel 3.5.4.

Opzettelijk verstoring (Wnb art. 3.5.2)

Als gevolg van de ontwikkeling van Over de Laak is geen sprake van het opzettelijk verstoren van vleermuizen in de zin van artikel 3.5.2.

4.4 Beschermingsregime andere soorten

Over de Laak heeft betekenis voor amfibieën, kleine marterachtigen en algemeen voorkomende kleine zoogdieren.

Effect op verblijfplaatsen

Bij werkzaamheden in het kader van de ontwikkeling van Over de Laak is onvermijdelijk dat verblijfplaatsen van soorten van het *Beschermingsregime andere soorten* worden aangetast. Dit kan aan de orde zijn bij de sloop van gebouwen en andere opstallen, het verwijderen van beplanting en grondwerk en werk aan watergangen en greppels.

Kleine marterachtigen maken gebruik van verschillende typen van verblijfplaatsen met een eigen functie (zie kader par. 3.3.). Gedurende het seizoen maken ze wisselend

⁹ In de Wet natuurbescherming zijn de verbodsbepalingen gewijzigd wat mogelijk gevolgen heeft voor toepassing van deze bepalingen. Hierover is nog geen jurisprudentie beschikbaar. In deze beoordeling geldt als uitgangspunt dat indien de functionaliteit van een verblijfplaats of territorium behouden blijft er geen overtreding is ten aanzien van artikel 3.5.4.

gebruik van deze plekken. Van Over de Laak zijn geen concrete verblijfplaatsen bekend, maar het is aannemelijk dat deze in en rond opgaande beplanting en erven aanwezig zijn. Buiten het voortplantingsseizoen zijn de dieren flexibel in hun gebruik van verblijfplaatsen, mits er voldoende aanbod aan verblijfplaatsen is. Om voldoende aanbod aan verblijfplaatsen te waarborgen kunnen in het leefgebied van de soorten (aansluitend op bestaande structuren, op logische plekken) takkenrillen, houtstapels of andere plekken met schuilmogelijkheden worden aangebracht.

Staat van instandhouding

Huidige staat van instandhouding

Het betreft soorten die algemeen voorkomen in het landelijk gebied. De staat van instandhouding is gunstig.

Staat van instandhouding na de ingreep

De ontwikkeling van Over de Laak voorziet in behoud van groen voor natuur en voor recreatieve functies. De soorten die in het huidige gebied voorkomen kunnen ook na realisatie van de ontwikkelingen voorkomen. De voorgenomen toename van het plaatselijk vernatten en uitbreiden van bos kan beschouwd worden als een gunstige ontwikkeling waar amfibieën, kleine marterachtigen en kleine zoogdieren van kunnen profiteren. De lokale gunstige staat van instandhouding blijft daarmee gewaarborgd.

De huidige graslanden worden intensief beheerd en hebben weinig betekenis voor zoogdieren en amfibieën. Met de realisatie van zonne-energievelden kunnen verblijfplaatsen van kleine zoogdieren als veldmuis verloren gaan. Er ontstaan ook mogelijkheden voor kleine zoogdieren en kleine marterachtigen bij de ontwikkeling van groen onder de zonnepanelen. De lokale gunstige staat van instandhouding blijft daarmee gewaarborgd.

Beoordeling ten aanzien van verbodsbepalingen

Vernielen of beschadigen groeiplaatsen, verblijfplaatsen (Wnb art. 3.10.1)

Het aantasten en vernietigen van verblijfplaatsen van soorten van het *Beschermingsregime andere soorten* betekent een overtreding van art. 3.10.1. Voor deze soorten gelden in de provincies Utrecht en Gelderland een vrijstelling bij ingrepen in het kader van ruimtelijke ontwikkeling.

5 Maatregelen bij ontwikkeling van Over de Laak

5.1 Natuuropgave

De ontwikkeling van Over de Laak is mede gericht op behoud en ontwikkeling van bestaande natuurwaarden. Met deze ontwikkeling worden de volgende natuuropgaven gerealiseerd:

Bestaande natuurwaarden behouden

- Over de Laak voorziet in minimaal In behoud van drie steenuil territoria.
- Over de Laak voorziet in minimaal In behoud van drie kerkuil territoria.
- De bebouwing op de erven biedt plaats aan zomer- en / of paarverblijfplaatsen van gewone en ruige dwergvleermuis.
- De bebouwing en het groen op de erven biedt een geschikte omgeving met nestgelegenheid voor huismus.
- De bebouwing op de erven biedt geschikte nestgelegenheid voor huis- en boerenzwaluw.

Ontwikkeling van natuurwaarden

- Bij het Hammetje wordt het bos uitgebreid wat op termijn verblijfplaatsen zal bieden voor de boombewonende vleermuizen die bij het Hammetje jagen maar nu nog ten oosten van de A28 verblijven.
- De natte natuur ontwikkelt zich tot leefgebied voor soorten van moeras en oevergemeenschappen met kleine marterachtigen, amfibieën, libellen en weide- en watervogels.
- De graslanden worden extensief beheerd en biedt kansen voor kleine zoogdieren en daarmee voor muizenjagende soorten als steenuil en kerkuil.
- De begroeiing onder zonnevelden wordt extensief beheerd en biedt kansen voor kleine zoogdieren, waar kleine marterachtigen van kunnen profiteren.
- De zonnevelden bieden tevens kans hemelwater plaatselijk op te vangen in wadi's en greppels, waar planten van vochtige omstandigheden van kunnen profiteren. Door dit water vast te houden ontstaan mogelijkheden voor amfibieën, libellen en andere aquatische organismen.

Overzicht natuuropgave voor de ontwikkeling van Over de Laak

Behoud bestaande natuurwaarden	
Steenuil	Minimaal 3 territoria in Over de Laak
Kerkuil	Minimaal 3 territoria in Over de Laak
Huisbus	Erven bieden geschikte nestlocaties
Huis- en boerenzwaluw	Erven bieden geschikte nestlocaties
Gewone en ruige dwergvleermuis	Erven bieden geschikte zomer- /paarverblijven
Te ontwikkelen en versterken natuurwaarden	
Steenuil	Jachtgebied: Waterrijk en Speelpolder
Kerkuil	Jachtgebied: Waterrijk en Speelpolder
Huis- en boerenzwaluw	Jachtgebied: Waterrijk
Huis- en boerenzwaluw	Jachtgebied: Waterrijk
Moeras- en weidevogels	Broedgebied: Waterrijk
Gewone en ruige dwergvleermuis	Jachtgebied: Waterrijk, Speelpolder, Het hammetje
Boombewonende vleermuizen	Leefgebied inclusief verblijfplaatsen: Bosuitbreiding bij Het Hammetje
Flora en fauna natte natuur	Ontwikkeling Waterrijk
Flora en fauna graslanden	Extensivering grasbeheer Speelpolder Landschappelijke inpassing zonnevelden

5.2 Waterrijk, De Speelpolder, Het Hammetje

Waterrijk

De inrichting van de gronden ten westen van de Achterhoekerweg als natuur- en recreatiegebied biedt kansen aan weidevogels en moerasvogels. In de natuurkern worden natte rietlanden en plasdras situaties gerealiseerd. Het waterpeil wordt losgekoppeld van de rest van het gebied, zodat een natuurlijk dynamisch waterpeil gerealiseerd kan worden. In de oostelijke helft van het gebied worden bloemrijke hooilanden gerealiseerd. Een netwerk van paden ontsluit het gebied voor recreanten. Voor een overzicht van maatregelen ten behoeve van de ontwikkeling van natuurwaarden zie Verbeek *et al.* (2016 – H2).

De Speelpolder

De belangrijkste natuurwaarden in het middengebied hangen sterk samen met het agrarisch gebruik en de aanwezige erven. De uitbreiding van beplanting en een extensiever beheer van grasland zal de natuur op en rond erven versterken. Voor een overzicht van maatregelen ten behoeve van de ontwikkeling van natuurwaarden in het middengebied zie Verbeek *et al.* (2016 – H3 en H4). Voor maatregelen bij werkzaamheden op en rond erven zie de volgende paragrafen.

Het Hammetje

Het Hammetje biedt mogelijkheden de betekenis van het gebied voor vogels en vleermuizen te versterken. Dit kan onder andere door uitbreiding van bos, de ontwikkeling van een meer natuurlijke oeverbegroeiing en aanleg van poelen (voor

een overzicht van maatregelen zie Verbeek *et al.* 2016 – H6). De folly zal voorzien worden van kasten voor vleermuizen.

Het uitvoeren van werkzaamheden aan beplanting gebeurt buiten het broedseizoen. Werkzaamheden kunnen in beperkte mate binnen het broedseizoen worden uitgevoerd als bij inspectie is gebleken dat er geen broedende vogels worden verstoord.

5.3 Verbouwing, renovatie, sloop van opstallen

Bij werkzaamheden aan opstallen op de erven in Over de Laak moet rekening worden gehouden met de betekenis van de opstallen voor broedvogels en vleermuizen. De hier genoemde maatregelen zijn erop gericht de functionaliteit van territoria te behouden.

De uitgangspunten voor de ontwikkeling van Over de Laak zijn:

- Behoud van het aanbod aan nestgelegenheid voor kerkuil en steenuil binnen de territoria.
- Behoud van de beschikbaarheid van nestgelegenheid voor huismus op de erven.
- Behoud van het aanbod aan paarverblijven voor gewone en ruige dwergvleermuis binnen de territoria.
- Stimuleren van nestgelegenheid voor huiszwaluw en boerenzwaluw op de erven.
- Stimuleren van groen op en rond de erven om hun functie voor verblijfplaatsen te versterken.

Erven met een kast voor kerkuil of steenuil

- In Over de Laak hangen gelijkmatig verspreid over het gebied minimaal 6 kasten voor kerkuilen en 4 locaties met 2 kasten voor steenuilen. Bij ontwikkelingen van erven wordt minimaal 1 kast voor kerkuil- of steenuil voorgeschreven
- Bij erven met een schuur met uilenkast is na verbouwing, renovatie of sloop en nieuwbouw weer een uilenkast op een geschikte locatie beschikbaar.
- Sloop- en bouwwerkzaamheden rond de kastlocatie kunnen alleen in het broedseizoen worden uitgevoerd als in de winter voorafgaande aan het werk binnen het territorium een alternatieve kastlocatie beschikbaar is en de uilenkast bij het werk tijdelijk ontoegankelijk voor uilen is gemaakt.

Huisumus (alle erven)

- Op erven zijn na verbouwing, renovatie of sloop en nieuwbouw één of meer gebouwen geschikt als nestlocatie voor huismussen. Dit kan door de ruimte onder dakpannen van de hoofdwooning toegankelijk te houden (geen vogelschroot plaatsen) of door voorzieningen aan bijgebouwen te treffen.
- Sloop- en bouwwerkzaamheden aan gebouwen met nestlocaties voor huismussen kunnen alleen in het broedseizoen worden uitgevoerd als in de winter voorafgaande aan het werk mogelijke nestlocaties ontoegankelijk voor huismussen zijn gemaakt.

Vleermuizen (alle erven)

- Op erven zijn na verbouwing, renovatie of sloop en nieuwbouw één of meer gebouwen geschikt als zomer- en paarverblijf voor vleermuizen. De gevels worden daarvoor voorzien van inbouwkasten voor vleermuizen.
- Voorafgaande aan sloop- en bouwwerkzaamheden worden in het winterhalfjaar voor de duur van de werkzaamheden tijdelijke voorzieningen voor zomer- en paarverblijf getroffen indien op het erf geen andere gebouwen staan die deze functie vervullen.

Overige broedvogels

- Sloop- en bouwwerkzaamheden aan gebouwen met verblijfplaatsen voor huiszwaluwen en boerenzwaluwen kunnen alleen in het broedseizoen worden uitgevoerd als in de winter voorafgaande aan het werk mogelijke nestlocaties ontoegankelijk zijn gemaakt of verwijderd.

5.4 Verwijderen, omvormen beplanting op en rond erven en wegen

Bij werkzaamheden aan bomen en struiken op de erven in Over de Laak moet rekening worden gehouden met de betekenis van de beplanting voor broedvogels en vleermuizen. De hier genoemde maatregelen zijn erop gericht de functionaliteit van territoria op en rond de erven te behouden.

Erfbeplanting

- Kap- en snoeiwerkzaamheden aan bomen en struiken worden buiten het broedseizoen uitgevoerd.
- Bij erven waarbij de bebouwing geheel of deels omsloten is door bomen en struiken zal dit besloten karakter behouden blijven. De in het kader van een herinrichting te verwijderen bomen en struiken worden op of rond het erf vervangen door nieuwe aanplant, zodanig dat een vergelijkbaar oppervlak opgaand groen behouden blijft.

Laanbeplanting

- Snoei- en kapwerkzaamheden aan bomen langs wegen worden gefaseerd uitgevoerd, zodanig dat een functie als foerageergebied voor vogels en vleermuizen en vliegroute voor vleermuizen behouden blijft.

De bovengenoemde maatregelen waarborgen eveneens voldoende aanbod aan verblijfplaatsen in het leefgebied van kleine marterachtigen.

5.5 Zonne-energievelden en overige werkzaamheden

Zonne-energievelden

Door een extensief (maai)beheer van de graslanden, gericht op de ontwikkeling van bloemrijk grasland, kan de kwaliteit van deze graslanden als leefgebied voor kleine

zoogdieren en daarmee als jachtgebied voor muizenjagende vogels en kleine marterachtigen toenemen. Dit biedt de mogelijkheid een deel van de graslanden te bestemmen voor zonnevelden met behoud van voldoende jachtgebied voor de huidige territoria van steenuil en kerkuil. Voorbeelden elders laten zien dat ook onder de zonnevelden grasland tot ontwikkeling kan komen. Door deze extensief te beheren zodanig dat een lange, kruidenrijke begroeiing kan ontstaan, zal dit ook door kleine zoogdieren in gebruik worden genomen.

Aangenomen wordt dat de ruimte onder de zonnevelden niet geschikt is als jachtgebied voor muizenjagende vogels, maar wel voor kleine marterachtigen. De onderhoudspaden tussen de panelen, mits breed genoeg, kunnen door uilen wel als jachtgebied gebruikt worden.

Het van de zonnepanelen afstromende regenwater kan worden opgevangen in wadi's of greppels. Dit biedt plaatselijk mogelijkheden voor natte natuur.

Over de mogelijkheden om zonne-energievelden met maatregelen voor natuur te combineren is nog weinig ervaring opgedaan. De haalbaarheid van deze maatregelen vergt nadere uitwerking.

Infrastructuur

- De huidige wegen en wateren in Over de Laak worden niet verlicht, wat onder andere gunstig is voor vleermuizen. Bij de ontwikkeling van het gebied wordt langs watergangen, laanbeplanting en bosjes geen straatverlichting toegepast.

6 Conclusie

6.1 Conclusie beschikbare gegevens en betekenis Over de Laak

Actualiteit beschikbare gegevens uilen

De Uilenwerkgroep Hoogland/Nijkerk volgt jaarlijks het gebruik van uilenkasten in Over de Laak en omgeving. De Uilenwerkgroep verzamelt ook meldingen van waarnemingen van uilen en andere soorten van erven waar geen kasten hangen. De informatie over kerkuil en steenuil is daarmee actueel.

Actualiteit beschikbare gegevens overige soorten

Over de Laak is in 2014 gebiedsdekkend geïnventariseerd op vogels met een jaarrond beschermd nest, vleermuizen en andere soorten van de Habitatrichtlijn. Bij deze inventarisatie zijn ook planten en andere soorten meegenomen die destijds (strikt) beschermd waren onder de Flora- en faunawet.

Op basis van deze gegevens en recente gegevens uit de NDFF en enkele recente andere bronnen is de betekenis van Over de Laak voor beschermde soorten beschreven. Er zijn geen recente ontwikkelingen in het plangebied op basis waarvan beoordeeld moet worden dat de beschikbare gegevens niet meer representatief zijn voor de situatie 20016-2017. De beschikbare gegevens geven op gebiedsniveau een goed beeld van de betekenis van Over de Laak voor beschermde soorten. Voor een beoordeling van activiteiten op perceelsniveau zullen gegevens geactualiseerd moeten worden. Zo is bijvoorbeeld bekend dat de huismus voorkomt in Over de Laak, maar kunnen aantallen en locaties van nesten in de loop der jaren zijn gewijzigd.

De ontwikkeling ten zuiden van Over de Laak kan betekenis hebben voor vleermuizen. Vathorst zal de komende jaren uitbreiden, waarmee het leefgebied van gebouwbewonende soorten vogels en vleermuizen kan toenemen. De betekenis van Over de Laak als jachtgebied voor vleermuizen van het stedelijk gebied van Vathorst kan hiermee eveneens toenemen. Ook neemt de kans op vestiging van een kraamkolonie op nabijgelegen boerenerven toe. De informatie over vleermuizen zal hiermee verouderen.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

De erven in Over de Laak hebben betekenis voor vogels waarvan het nest als jaarrond beschermd wordt beschouwd, het gaat om huismus, steenuil en kerkuil. Bij de drie locaties Achterhoekerweg 1a, 6 en Pallisaden 16 moet rekening worden gehouden met huismus en kerkuil. Daarnaast worden gebouwen op enkele erven gebruikt door huiszwaluw en boerenzwaluw.

Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

De boerderijen hebben betekenis als zomer- (en paar)verblijfplaatsen van gewone en ruige dwergvleermuis. Bij de drie locaties Achterhoekerweg 1a, 6 en Pallisaden 16 moet rekening worden gehouden met deze soorten. Het Hammetje en De Laak hebben een functie als jachtgebied. De laatvlieger heeft mogelijk een kolonie in de omgeving van het Hammetje, de aanwezigheid bij gebouwen van Het Hammetje is echter op basis van het in 2017 uitgevoerde onderzoek uitgesloten.

Beschermingsregime andere soorten

Over de Laak heeft betekenis voor amfibieën, kleine marterachtigen, algemeen voorkomende kleine zoogdieren. Van Over de Laak zijn geen concrete verblijfplaatsen van kleine marterachtigen bekend.

6.2 Overtreding verbodsbepalingen

Slopen of verbouwen van gebouwen en schuren

Het slopen of verbouwen van gebouwen en schuren kan leiden tot overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van broedvogels en vleermuizen. Nesten van huismus, huiszwaluw, boerenzwaluw, steenuil, kerkuil en andere broedvogels mogen tijdens het broedseizoen niet worden verwijderd.

Indien tijdens en na de werkzaamheden gewaarborgd wordt dat er voldoende aanbod aan verblijfplaatsen voor uilen en vleermuizen beschikbaar blijft en deze ook worden gebruikt, wordt de functionaliteit van de territoria van uilen en vleermuizen niet aangetast.

Indien bij werkzaamheden aan gebouwen rekening wordt gehouden het broedseizoen van huismus, er voldoende rust- en schuilgelegenheid is op en rond het erf en bij het broedseizoen nieuwe geschikte nestplekken voor huismus aanwezig zijn, kan overtreding van verbodsbepalingen worden voorkomen.

Verwijderen van beplanting met bomen en struiken

Het verwijderen van beplanting met bomen en struiken op en rond erven kan leiden tot het verdwijnen van geschikte verblijfplaatsen van vleermuizen en broedvogels als huismus, steenuil en kerkuil. De functionaliteit van deze verblijfplaatsen wordt daarmee aangetast wat te beschouwen is als een overtreding van artikel 3.1.2 en 3.5.4. Door voldoende opgaand groen op en rond het erf te waarborgen kan overtreding worden voorkomen.

Zonne-energievelden

Het realiseren van zonne-energievelden kan leiden tot een afname in geschikt foerageergebied voor steenuil en kerkuil. Als gevolg hiervan kunnen verblijfplaatsen worden aangetast wat te beschouwen is als een overtreding van artikel 3.1.2. Door het inpassen van de zonne-energievelden en beheer van het grasland zodanig uit te

voeren dat voldoende jachtgebied gewaarborgd is kan overtreding worden voorkomen.

Overige activiteiten

Bij het plaatsen van openbare verlichting moet rekening worden gehouden met de functie van het Hammetje en De Laak als jachtgebied van vleermuizen. Het direct verlichten van het water of van vliegroutes hier naar toe kan indirect gevolgen hebben op de functionaliteit van verblijfplaatsen van vleermuizen in Over de Laak en omgeving. Dit is te beschouwen als een overtreding van artikel 3.5.4.

Vrijstelling

Bij werkzaamheden in het kader van de ontwikkeling van Over de Laak is onvermijdelijk dat verblijfplaatsen van soorten van het *Beschermingsregime andere soorten* worden aangetast. Het aantasten en vernietigen van verblijfplaatsen betekent een overtreding van art. 3.10.1. Voor deze soorten gelden in de provincies Utrecht en Gelderland een vrijstelling bij ingrepen in het kader van ruimtelijke ontwikkeling.

6.3 Bestemmingsplan

Ontheffing en maatregelen

Bij de ontwikkeling van Over de Laak is onvermijdelijk dat rust- en verblijfplaatsen ten aanzien van beschermde soorten worden aangetast. Het betreft met name de transformatie van erven in het gebied die met de ontwikkeling van Over de Laak mogelijk worden gemaakt.

Het slopen of verbouwen van opstallen op erven kan leiden tot het verdwijnen van nestgelegenheid voor broedvogels als huismus, steenuil en kerkuil, waarvan de nestlocatie jaarrond beschermd is. Ook kan sloop of verbouwen leiden tot het verdwijnen van zomer- en paarverblijven van vleermuizen. Bij de ontwikkeling van Over de Laak is het goed mogelijk de kwaliteit en het aanbod aan verblijfplaatsen van beschermde soorten op erven te behouden (zie maatregelen par. 5.2). Dit neemt niet weg dat voor het slopen of verbouwen van opstallen op erven een ontheffing Wet natuurbescherming nodig kan zijn.

Het verwijderen van beplanting met bomen en struiken op en rond erven kan leiden tot het verdwijnen van geschikte verblijfplaatsen van vleermuizen en broedvogels als huismus, steenuil en kerkuil. Door voldoende opgaand groen op en rond het erf te waarborgen kan overtreding worden voorkomen (zie maatregelen par. 5.3).

Rondom de erven zijn geen zonne-energievelden toegestaan. Bij de inpassing van zonne-energievelden moet rekening worden gehouden met het waarborgen van voldoende kwalitatief goed jachtgebied voor steenuil en kerkuil. Het extensief beheren van grasland zal een bijdrage leveren aan het jachtgebied voor muizenjagende soorten zoals uilen.

Bij werkzaamheden in het kader van de ontwikkeling van Over de Laak is onvermijdelijk dat verblijfplaatsen van soorten van het *Beschermingsregime andere soorten* worden aangetast. Voor deze soorten gelden in de provincies Utrecht en Gelderland een vrijstelling bij ingrepen in het kader van ruimtelijke ontwikkeling.

De Provincie Utrecht heeft in een vooroverleg aangegeven dat voor de ontwikkeling van het bestemmingsplan Over de Laak een ontheffing Wet natuurbescherming nodig is. Het betreft een 'gebiedsgerichte' ontheffing voor de activiteiten in het gehele bestemmingsplangebied. De ontheffing kan worden aangevraagd en verleend op grond van het belang 'bescherming flora en fauna' (Artikel 3.3 lid 4, Artikel 3.8 lid 5).

Borging van de maatregelen

De ontwikkelingsvisie biedt ruimte aan particuliere initiatieven voor de ontwikkeling van recreatie en natuur in combinatie met wonen. Boerenerven worden omgezet in woonerven met natuurontwikkeling en recreatie. Op grond van de wijzigingsbevoegdheden 'Nieuwe landgoederen' (artikel 49.1) en 'Ruimte voor ruimte regeling' (artikel 49.4) uit het geldende bestemmingsplan kan dit mogelijk gemaakt worden, mits voldaan wordt aan de voorwaarden.

Om gebruik te maken van de regelingen zal de initiatiefnemer o.a. een landschappelijk inrichtings- en beheerplan moeten opstellen. In dit plan zullen tevens de maatregelen moeten zijn opgenomen die rekening houden met beschermde soorten. Het inrichtingsplan als onderdeel van de aanvraag wordt door de gemeente getoetst.

Tevens verzorgt de gemeente aan aantal ontwikkelingen op eigen initiatief, waaronder de drie eerder beschreven boerenerven en de ontwikkeling van Het Hammetje. De gemeente zorgt met de ontwikkeling van deze locaties voor een bijdrage aan het aanbod aan verblijfplaatsen in het bestemmingsplangebied.

Zo worden de maatregelen uit dit rapport opgenomen in de kavelpaspoorten van de erven die verkocht gaan worden.

Belang van Over de Laak voor bescherming flora en fauna

De ontwikkeling van Over de Laak voorziet in behoud en ontwikkeling van groen voor natuur en voor recreatieve functies. De soorten die in het huidige gebied op de erven voorkomen kunnen ook na realisatie van de ontwikkelingen voorkomen. Voor uilen en vleermuizen kan de betekenis van delen van Over de Laak als jachtgebied door de landschappelijke ontwikkelingen toenemen.

De inrichting van Waterrijk biedt kansen voor versterking van natuurwaarden en ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden in Over de Laak zoals weidevogels en moerasvogels. De uitbreiding van beplanting en een extensiever beheer van Speelpolder zal de natuur op en rond erven versterken. Ook bij Het Hammetje kan de betekenis van het gebied voor vogels en vleermuizen worden versterkt door uitbreiding van bos, de ontwikkeling van een meer natuurlijke oeverbegroeiing en aanleg van poelen (zie par 5.1).

Om de ontwikkeling door particulieren mogelijk te maken kunnen deze binnen de gestelde voorwaarden in aanmerking komen voor gebruikmaking van de wijzigingsbevoegdheden 'Nieuwe landgoederen' en 'Ruimte voor ruimte regeling'. Bij

deze regelingen is de landschappelijke inpassing gewaarborgd. Daar de ontwikkeling van Over de Laak o.a. de natuurwaarden in het gebied moet versterken kan de ontwikkeling worden gezien in het belang van bescherming van flora en fauna.

Conclusie

De kwaliteit en het aanbod van verblijfplaatsen van *Soorten van de Vogelrichtlijn* en *Soorten van de Habitatrichtlijn* kan met eenvoudige maatregelen gewaarborgd worden en de kwaliteit van Over de Laak als leefgebied kan behouden blijven en zelfs verbeteren.

Ook met maatregelen gericht op het behoud van de functionaliteit van verblijfplaatsen en territoria kan voor realisatie van het bestemmingsplan juridisch gezien een ontheffing Wet natuurbescherming nodig zijn. Voor het bestemmingsplan kan een gebiedsgerichte ontheffing worden aangevraagd op grond van het belang bescherming flora en fauna (Artikel 3.3 lid 4.4; Artikel 3.17 lid 1.4).

Op grond hiervan kan redelijkerwijs gesteld worden dat de Wet natuurbescherming de realisatie van het bestemmingsplan niet in de weg zit.

6.4 Monitoring

Maatregelen

In Hoofdstuk 5 zijn maatregelen opgenomen om de functionaliteit van erven in Over de Laak voor kerkuil, steenuil en vleermuizen te behouden. Het vastleggen van de concreet uitgevoerde maatregelen inclusief het resultaat maakt een evaluatie van de maatregelen mogelijk en kan zo nodig tot bijstelling van de maatregelen leiden. Van belang is ten minste de volgende aspecten vast te leggen:

1. Omschrijving activiteit
2. Op welke soorten heeft de activiteit effect?
3. Wanneer is de activiteit uitgevoerd?
4. Welke maatregelen zijn getroffen om schade aan onder 2 genoemde soorten te beperken?
5. Wat is het doel van deze maatregelen (bijv. behoud verblijfplaats etc.)?
6. Zijn de uitgevoerde maatregelen door een deskundige beoordeeld?
 - a. Zo ja, wat is de conclusie?
 - b. Zo nee, wat is daarvoor de reden?

Instandhouding soorten

Steenuil, kerkuil

Verblijfplaatsen van steenuil en kerkuil in Over de Laak worden jaarlijks door vrijwilligers bijgehouden. SOVON verzamelt landelijk gegevens over het aantal broedgevallen van steenuil en kerkuil, onder andere in het kader van het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring).

Gemeente Amersfoort faciliteert het verzamelen van gegevens over steenuil en kerkuil in Over de Laak. Deze gegevens hebben tot doel de ontwikkeling in het aantal broedparen in het gebied te volgen in relatie tot de voorgenomen ontwikkeling van het gebied.

Vleermuizen

De Zoogdiervereniging volgt in samenwerking met het CBS de landelijke ontwikkeling van vleermuizen, waaronder de soorten die in Over de Laak voorkomen. Hiervoor is het NEM Vleermuis Transecttellingen ingesteld. Transecttellingen worden onder andere uitgevoerd ten zuiden van Amersfoort¹⁰. Transecten zijn circa 25 km lang en worden met vrijwilligers gevolgd. De wegen in Over de Laak kunnen worden opgenomen in een transect ten noorden van Amersfoort. Met een dergelijk transect is de mate van activiteit van vleermuizen (een indicatie voor aantallen) door de jaren heen te volgen. Deze gegevens hebben tot doel de ontwikkeling in het aantal vleermuizen in het gebied te volgen in relatie tot de voorgenomen ontwikkeling van het gebied.

Gemeente Amersfoort faciliteert het verzamelen van gegevens over vleermuizen in Over de Laak.

Kleine marterachtigen

Van Over de Laak zijn geen concrete waarnemingen van kleine marterachtigen bekend. Met de voorgenomen inrichting zal de betekenis van het gebied voor kleine marterachtigen toenemen. Het is niet haalbaar in het veld individuele rust- en verblijfplaatsen in kaart te brengen (zie kader par. 3.3). De aanwezigheid van dieren in het gebied is met cameravallen (marterbox¹¹) goed aan te tonen en door de jaren heen te volgen. Een marterbox kan in Over de Laak gedurende het jaar op meerdere locaties voor een periode van een aantal weken worden geplaatst, bijvoorbeeld in een bosje of houtwal.

¹⁰ <http://www.zoogdiervereniging.nl/nem-vleermuis-transecttellingen> kaart dd. 30 mei 2017.

¹¹ De marterbox is een box met cameraval bedoelt om marterachtigen die de box bezoeken vast te leggen.

7 Literatuur

- Boonman, M. 2017. Notitie vleermuisonderzoek Hamhuis, Amersfoort. Notitie Bureau Waardenburg 17-0357/17.07248/MarBo.
- Brekelmans, F.L.A. & M. Boonman, 2012. Monitoring vleermuizen Corlaer. 2009, 2010 en 2012. Rapport 12-178. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Dijk, S. van & W. Steen, 2015. Resultaten flora- en faunakartering 2014 Eemland. Ecologisch Adviesbureau Viridis, Culemborg
- Engels, B.W.R., Boonman, M. & Prinsen, H.A.M. 2016. Haalbaarheidsstudie duurzame energie Amersfoort; verkennend onderzoek naar beschermde natuurwaarden in tien zoekgebieden in de gemeente Amersfoort. Bureau Waardenburg Rapportnr. 16-079. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Gijsbertsen, D.J., 2016. Natuurtoets De Laak 2A Vathorst. Ecologisch Adviesbureau Viridis, Culemborg.
- H+N+S/ROM3D, 2016. Hernieuwbare energie Amersfoort. Ruimtelijk kader ter beoordeling van initiatieven voor wind- en zonne-energie. H+N+S Landschapsarchitecten - Amersfoort, ROM3D - Harfsen.
- Steen, W. 2014. Notitie Ecologische Begeleiding Baggerwerkzaamheden Verbreding De Laak Amersfoort. Bureau Viridis dd. 8 oktober 2014.
- Steen, W.A. & Th. De Jong, 2014. Actualisatie Natuurwaarden, Vathorst Noord. Ecologisch Adviesbureau Viridis, Culemborg.
- Steen, W.A. & Th. De Jong, 2015. Notitie Ecologische Begeleiding Verbreding De Laak. Bureau Viridis dd. 4 maart 2015.
- Terra Incognita & Gemeente Amersfoort, 2016. Ontwikkelingsvisie voor Over de Laak. CONCEPT 20 juni 2016, Utrecht, Amersfoort.
- Terra Incognita, 2016b. Zonne-energievelden in 'Over de Laak' Randvoorwaarden, kansen en aandachtspunten. Notitie 16 november 2017.
- Verbeek, R.G., M.M. Visser, B. Engels & F.L.A. Brekelmans, 2016. Over de Laak natuurlijk. Kansen voor natuur in een nieuw groen recreatiegebied in Amersfoort. Bureau Waardenburg Rapportnr. 16-000. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Van Assema, R., 2008. Natuur, landschap en cultuurhistorie van Vathorst Noord en West. Gemeente Amersfoort, afdeling milieu Sector Stedelijke Ontwikkeling en Beheer. Amersfoort.

Bijlage 1 Kader Wet natuurbescherming

1.1 Inleiding

Vanaf 1 januari 2017 is de Wet natuurbescherming (kortweg: Wnb) in werking. Deze wet vervangt de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet. Met de inwerkingtreding van de Wnb zijn de provincies het bevoegde gezag voor de ontheffing- en vergunningverlening voor plannen en projecten en voor het vaststellen van vrijstellingsregelingen. Bij provincie overschrijdende projecten is dit de minister van EZ.

Deze bijlage vat het wettelijk kader samen voor toetsing van ruimtelijke ingrepen en andere handelingen. In paragraaf 1.2 komen algemene bepalingen van de wet aan de orde. Gebiedsbescherming is in de wet beschreven in 'Hoofdstuk 2 Natura 2000-gebieden' en is hier samengevat in paragraaf 1.3. De bescherming van soorten is in de wet beschreven in 'Hoofdstuk 3 Soorten' en in deze bijlage samengevat in paragraaf 1.4. De bescherming van bomen en bos is in de wet beschreven in 'Hoofdstuk 4 Houtopstanden, hout en houtproducten'. Dit laatste hoofdstuk en andere onderdelen van de Wnb zoals jacht, schadebestrijding, overlastbestrijding, faunabeheer en omgang met exoten maken geen deel uit van deze bijlage.

1.2 Algemene bepalingen

Art 1.10 De Wet natuurbescherming is gericht op:

- het beschermen en ontwikkelen van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van de biologische diversiteit;
- het doelmatig beheren, gebruiken en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies, en
- het verzekeren van een samenhangend beleid gericht op het behoud en beheer van waardevolle landschappen, vanwege hun bijdrage aan de biologische diversiteit en hun cultuurhistorische betekenis, mede ter vervulling van maatschappelijke functies.

Art 1.11 Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving. Deze zorgplicht houdt in elk geval in dat handelingen waarvan redelijkerwijs verwacht mag worden dat ze nadelige gevolgen kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten achterwege blijven, dan wel dat noodzakelijke maatregelen worden getroffen om negatieve gevolgen te voorkomen, of voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen ze beperkt of ongedaan worden gemaakt.

Art 1.12 Gedeputeerde staten van de provincies dragen zorg voor:

- het nemen van de nodige maatregelen voor de bescherming, de instandhouding of het herstel van biotopen en leefgebieden in voldoende gevarieerdheid voor alle van nature in het wild levende vogelsoorten en planten en dieren en hun habitats van bijlagen II, IV en V bij de Habitatrichtlijn en habitattypen van bijlage I van de Habitatrichtlijn;
- het behoud of het herstel van een gunstige staat van instandhouding van de met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende van nature in het wild voorkomende dier- en plantensoorten;
- de totstandkoming en instandhouding van een samenhangend landelijk ecologisch netwerk, genaamd Natuurnetwerk Nederland.

Gedeputeerde staten kunnen gebieden buiten het Natuurnetwerk Nederland aanwijzen die van provinciaal belang zijn vanwege hun natuurwaarden of landschappelijke waarden, met inachtneming van hun cultuurhistorische kenmerken. Deze gebieden worden aangeduid als 'bijzondere provinciale natuurgebieden' en 'bijzondere provinciale landschappen'.

1.3 Natura 2000-gebieden

Het is verboden om, zonder vergunning, de wezenlijke waarden en kenmerken van Natura 2000-gebieden aan te tasten. Dit is het geval als het behalen van de instandhoudingsdoelen (ernstig) wordt bemoeilijkt.

Om dat voor de in dit rapport beoordeelde ingreep effecten op beschermde natuurgebieden zijn uitgesloten, wordt het toetsingskader van de Wet natuurbescherming met betrekking tot Natura 2000-gebieden hier verder niet toegelicht.

1.4 Soorten

Verbodsbepalingen

De Wnb onderscheid bij de bescherming van soorten drie beschermingsregimes:

Art. 3.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

1. Het is verboden opzettelijk in het wild levende vogels (VR artikel 1) te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld onder 1 te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld onder 1 te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld onder 1 opzettelijk te storen.
5. Het verbod, opzettelijk storen, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Het ministerie heeft een lijst gemaakt van soorten vogels die hun nest doorgaans het hele jaar door of telkens opnieuw gebruiken. Deze nesten zijn jaarrond beschermd¹². Voor andere soorten geldt dat de nesten alleen beschermd zijn wanneer zij (in het broedseizoen) in gebruik zijn.

Art. 3.5 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

1. Het is verboden in het wild levende **dieren** (HR bijlage IV, VvBern Bijlage II, VvBonn Bijlage I) opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld onder 1 opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld onder 1 in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder 1 te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden **planten** (HR bijlage IV, VvBern Bijlage I) in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Art. 3.10 Beschermingsregime andere soorten

1. Het is verboden in het wild levende **zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers** van de soorten, genoemd in de bijlage bij de Wet, onderdeel A, natuurbescherming opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld onder 1 opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
3. Het is verboden **vaatplanten** genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij de Wet natuurbescherming, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Ontheffingen en vrijstellingen

Gedeputeerde staten kunnen een ontheffing verlenen van verboden die gelden voor Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (Art 3.3), Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (Art 3.8) en Beschermingsregime andere soorten (Art 3.10 lid 2). Provinciale staten en de Minister kunnen bij verordening vrijstelling verlenen van deze verboden (Art 3.3, Art 3.8)

Een ontheffing of een vrijstelling wordt uitsluitend verleend als aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing,
- er is voldaan aan een in Art 3.3 dan wel Art 3.8 genoemd belang,
- er is geen sprake van een verslechtering van de (gunstige) staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

Aan een ontheffing kunnen voorwaarden worden gesteld om schade te beperken of te compenseren zodat er geen afbreuk wordt gedaan aan de Svl.

¹² Zie de Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingrepen, ministerie van LNV, augustus 2009.

Art 3.3, Art 3.8 De verboden voor zijn niet van toepassing op handelingen ten behoeve van instandhoudingsmaatregelen en handelingen in het kader van een Natura 2000-beheerplan of een vastgesteld programma (zoals bijvoorbeeld de PAS).

Art. 3.10 Voor soorten vallend onder '*Beschermingsregime andere soorten*' kan de provincie een vrijstelling verlenen voor handelingen in het kader van de **ruimtelijke inrichting of ontwikkeling** van gebieden en **bestendig beheer of onderhoud**.

Art. 3.31 De hierboven genoemde verboden onder de drie beschermingsregimes zijn niet van toepassing op handelingen die zijn beschreven in en aantoonbaar worden uitgevoerd overeenkomstig een door Onze Minister goedgekeurde **gedragscode** en die plaatsvinden in het kader van bestendig beheer of onderhoud en ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Bureau Waardenburg bv

Onderzoek en advies voor ecologie en landschap

Postbus 365, 4100 AJ Culemborg

Telefoon 0345-512710, Fax 0345-519849

E-mail info@buwa.nl, www.buwa.nl